

VI.

ENYEDI ISTVÁN
(1716–1721)

69.

Gyulafehérvár, 1716. augusztus 6.

Méltóságos Groff Ur!
Bizodalmas Uram Patronusom.

A Mltgos Ur parantsolattya szerint én a Mintz Házban az ezüstöt bé attam, az Mintz Mester ugjan maga itthon nem volt hanem a' Fia-
nak keziben attam (kireis az Attya bizott itthon nem létiben efféle dol-
got) mellyet meg meretvén lött Marcarum 6 Lott 11. ~ hat Gira és ti-
zenedgj Lot, melyre post Computum adott fl. Rh. 115x15. ~ száz tizen-
öt Nemet forintokat s tizenöt Kra'tzárt. Quietantiamat hagjván nálla
egészszén levaltamis. melyből az Ur parantsolattya szerint vettem ki
magamnak fl. Rh. 83.x21. ~ Ungr. fl. 100,,00. a többbit id est fl. Rh.
31x55. az Ur számára attam Havasalyi Uram kezében fejez pénzül
mind. Az Ifju Inspectornak meg mondtam hogj az Ur is ide fog jöni
és több ezüstötis hoz magaval addig had maradgjon az ezüst intacte,
mellyet betsületireis fogada hogj meg tselekeszi. az ezüstöt mint hogj
Auspurgumi munka volt meg sem mérte. De caetero magamat továbbrais
recommendalvan az Mltgos Ur gratiájában maradok

Az Mltgos Urnak

alazatos igaz szolgálja
Enyedi István
mpria

Carolsburg 6ta
Augusti Anni 1716.

Az alkalmatlan írásrol az Urat alázatosan követem. tudnam az em-
berseget nagyobb mertekben: de itt a szükség nem engette.

70.

Nagyenyed, 1716. augusztus 6.

Méltóságos Groff Ur!
Bizodalmas Uram Patronusom.

A Mltgos Ur Rigo Uram által küldött levelét vettem alázatosan bizony nem kevés Confusioval, az Ur gratiaját alázatosan köszönöm hogy praevie szoross idejébennis tudositani méltoztatott. meg vallo rebus sic vel stantibus vel fluentibus¹ magam dolgaim iránt mi tévő légyek bizony nem tudom, nem kevésse haborított meg az Ur Czélyán kívül Gernyeszeg felé siető szándéka, én ugjan az Urral valo Compositiom szerint Gernyeszegre menni nem restelleném de tudom azt bizonynyal hogy az Ur mostani perplexitási között olyan kevés idő alatt, mint a mennyit Gernyeszegen az Ur mulatni fog, énnékem tellyességgel nem vacalhat, mellyhez képest az iránt valo szándékomat le hagyván, tsak azon kérem mégis az Urat alázatosson annyira valo időt nyerhetvén magának méltoztassék engemet újabb arrol tudositani hogj hol Compareallyak az Urnál mentül hamarébb, és edgjszersmind énnékem menetelem felöl valo difficultasimban Consulalni. mert ha valami lesz tűz és fegjver között (hogj) hogj periclitállyam magamat non est tutum,² egjébirant az Ur informatiojat ex toto alázatosan el várom, és kívánván hogy Isten az Urat Mltgos Uri Házával edgjütt minden veszedelemtől őrizze és kíváncos jo egészségben sokaig eltesse, recomendalom tovaabrais magamat az Ur hozzám tapasztalt gratiájában és maradok

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája.

Enyedi István

mpria

Enyed Die 6ta Augusti
Anno 1716.

Az ezüst iránt Fejérvárról datalt levelemben irtam az Urnak.

71.

Bécs, 1716. október 10.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom!

A Mltgos Urhoz valo szoross kötelességem azt hozván magával batorkottam imez levelem által a Mltgos Urnak alázatosson udvarlani mellyis hogy a Mltgos Urat egész virágzo Uri Házával edgjütt örven-

¹ mivel a dolgok így állnak, vagy haladnak

² hogy kockáztassam életemet, nem biztonságos

detes állapotban való jó egészségben talállya szívesen kívánom. En Isten kglmességéből Sz. Mihály napján minden kár és veszedelem nélkül ide Bétsben bekevel érkeztem, holottis Bátyám Uram kedvéért és köntös tsináltatásért edgj néhány napokig mulatni kelletvén sietek utamat fellyebb Continualni Francofurtum felé, interim az Alumnia iránt quali successu nem tudom¹ mert a mint ertettem Batyam Uramtól Baroti Uram le jött Hollandiából ő klmének Hálából küldött levelet, mintedgj ennekelötte két holnappal, másfelől pedig ugjis hallottam hogy Francofurtumban volna, és gondolom hogy Talám az Alumnianak valami rezsit percipialtais, mindazonáltal Isten helyben vivén bizonyosabban informálok az Urat felölle. En ugyan menetelem felől Holtzfus Uramnak meg Lonáról a Postan küldöttem vala levelemet, mellyis Francofurtumban kettség kívül régen el érkezett, tsak hogy az iránt gondolhatok a dologban tsonkaságot, hogy Holtzfus Uram meg holt. kinekis hogyha az Ur én irántam még levelét nem küldötte meltoztassék az Ur máshoz dirigalni, és ha Casu quo ennekem az iránt akadallyom lészen post informationem meam genuinam hozzám való jó affectioja szerint succurralni² meltoztassék. Itt ennekem ugjan valoban sok szép experientiam lön a kevés udó alatt, tsak hogy igen borsos a Betsi Experientia. En az Ur-tól Bétsben réam bizattatott dolgokat Tehettségem szerint véghez vittem. az Agensnek dolgát biztam a Batyám Uram dexteritásara, kiis rövid üdön Hazájában be menvén maga fog a válaszszaal a Mltgos Urnak udvarlani. egjébiránt én Alvintzi Uramatis az iránt Consulaltam de bizony nem tud arra alkalmatost a ki ad votum sufficialna. Mert a Nemet ha szinten Aatholicusis a mint hallom a sok fizetést el vészi, az embert sok hazugsággal lactallya s in rei veritate³ pedig kevés telik a dologban. a Hazának dolgaitis nem tudg'a. Balko Vram a Bánffi Györgj Uram szolgálától Cserepitől a Gyűrüt le küldötte remenlem hogy eddig az Ur kezihezis vehette, az arra iránt pedig ugjan Cserepi által az Urat a mint ő kglme mondgja bővön informálta hova kellessék deponalni. A Par-dutz bör igen draga, ötven s hatvan forinton edgjet a szeptit. Irhatom az Mltgos Vrnak hogy Flsges Aszszonyunk új'abban varandos. Itt Dimjen Vram a Registratorságért Papistáva lön, a mint halljuk a Ministerialis Conferentiában declaraltatottis Registratornak. ugj hiszem nem kevés kárára lészen az Erdélyi Aatholica Religionak. Valoban akarnám hogyha Pápai Urammal szembe lehetnék a Pénz iránt, itt semmi bizonyost nem halhaték ő kglme felől Alvintzi Uramtól ugjan értettem hogj Ajtai Uram Basileaban vagjon és a Télre ide akar jöni. ugj hiszem véget akar vetni peregrinatiojanak. én ugjan Papai Uram után két feléis praevie küldöttem levelemet edgjet Basileaban, mást Hálában nem tudom mellyik lészen szerentsesebb, interim ha ő kglméhez szerentsetlen lészek Batyám Vram most le menvén, ha mi számomra való pénz lenne ő kglme Commode eddig fel hozhatná es innen akarhova Transponalhatná.

Bethlen Joseph Uramtól ő Ngságotól levén informatus hogy abból a Szaplontzai Safrannyából (melly a Bátyám Vram adosságának <def>

¹ mindazonáltal az ösztöndíj iránt, milyen eredménnyel, nem tudom

² miután a valósághoz híven értesített, hozzám való jóindulata szerint segítségemre lenni

³ igazság szerint

meg fizetésért deputaltatott) vett volna meg az Ur edgj fontot 30 forinton. alázatosan kerem az Mltgos Urat ha ugj vagjon, azon 30 Nemet forintokat meltoztassék az Ur Bátyám Uram számára Conservalni. hogj Isten ő kglmét be vivén a' Mltgos Ur gratiajából kezihez vehesse. En ugjan magam beszéllettem volna ez iránt az Urral de studio nem akartam az Urat velle busítani. A Mltsgos Aszszonyt az Urfiakkal és Kis Aszszonyokkal edgjütt alázatosan köszöntöm. A Mltgos Urat pedig ajánlván Istennek oltalmában Mltgos virágzo Uri Házával edgjütt, recomendalom továbbrais magamat és dolgaimat a Mltgos Urnak sok izben tapasztalt gratiájában, és maradok Constanter

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája.
Enyedi István
mpr.

Bets 10. 8bris
Anni 1716.

Ezen includalt leveleket alazatosan recomendalom a Mltgos Urnak.

72.

Boroszló, 1716. november 2.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Patronusom.

Jollehet tsak nem régiben Betsből udvarlottam vala kötelességem szerint levelem által a Mltgos Urnak, mindazonáltal továbbrais esmervén a Mltgos Urhoz valo alázatos kötelességemet, batorkottam mostanis levelem által alazatosan a' Mltgos Vrnak udvarlani, kívánván hogy levelem a' Mltgos Vrat egész virágzo Uri Házával edgjütt talallya, kivanatos jo egészsgben. En Isten segedelméből 29 8bris békével ide érkezém Baraszloban, honnannis holnap után Isten hírével indulok Francofurtum felé. holottis ha az Alumnia succedal, és látom hogy magammal más Academia el nem vihetem, ha tsak a' Télennis mind az Alumnia mind a Nemet nyelv kedvéért (mely nélkül a' mi Déákink peregrinatioja mitsoda hijanos és nyomoruságos légyen elegge nem describalhatom) olyan dispositioval vagyok hogy mulassak reménlem ugjan hogy benne senki nemis impiedial, mert a' ki Competensem lett volna Baroti Vram ő kglme le ment, Kibedi Uram pedig Juliusban a' mint onnan jött Legényektől értettem Hollándiára ment, mindazonáltal olyan szándékkal hogyha más az ő kglme Alumniajara nem succedal, viszontág le jöjjön Francofurtumban, immar le jöé vagy nem a' Jo Isten tudgja. bizonyost felölle semmit nem értettem. Isten helybe vivén bizonyosabban az Urat informalom felölle.

A Felfalusi Uramnak pénzt vivő kereskedő emberekkel itt Baraszloban találkozám kikis a pénzt a mint ertettem ő kglmének meg atták,

nekemis tsak jo volna az olyan színü alkalmatosság a pénz küldésre. A Besztterzeieknek látván itt most kereskedő embereket, kik minden esztendőben kéttzer szoktak fel jöni gondolkoztam úgy, ha az Urnakis úgy tettzenék hogj jo volna tsak a' magok emberek által Lipsiában fel küldeni, örömet szeretnék valami consolatiot érteni a Josika Uramra assignaltatott Szekely Adam Uram beneficiuma felől, hogyha valamit bizhatome hozza, avagy nem. Papai Uram felől értettem hogy még Angliában volna, de igen halálos beteg volt tsak nem régiben, az ötszés Lejdából által hivatta magához. Itt a' Svecus felől semmi notabilis hir mostan nem hallattatik. a Francia kis Király felől mostan értettem hogy meg holt volna, melly ha úgy vagyon sok motusoknak principiuma léssen. En itt edgj jo Factoromra találkoztam mások recomendatiojából; kiis ha valamiben nékem, vagj ha az Urnakis kívántatnek jo szível szolgálna akarmely felé a dolgot promovealna nagj keszséggel, azért ha akarminemü dolgot az Urnak általam folytatni tettzik, akar vásárlást akár egjebet. a neviről meg találni könnyen a neve Rudolphus Gosche a Nagy Piatznak, Eszak felől valo részén középbe. A Mltgos Aszszonyt alázatosan köszöntvén Ajanlom Istennek oltalmában a' Mltgos Urat egész Mltgos virágzo Uri Házával edgyütt, magamat pedig a Mltgos Urnak tapasztalt gratiájában maradván

A Mltgos Urnak

alázatos Szolgája

Enyedi István

mpria

Vratislaviae 2da 9bris
Anni. 1716.

Ezen includalt Banffi László Uramnak szollo levelet alázatosan recomendalom az Urnak.

73.

Odera-Frankfurt, 1716. november 17.

Méltóságos Groff Ur!

nagy jo Uram kegyes Pátronusom.

Tudván a' Mltgos Urhoz valo alazatos szoross kötelességemet batorkottam a Mltgos Urat mostanis levelem által alázatosan meg udvarlani, kívánván hogy levelem Talállya a Mltgos Grofot egész Uri Házával edgjütt örvendetes állapotban valo jo egészségben. Istené a ditsőség én mind ez ideig bekességesen utoztam, ide pedig Francofurtumban érkeztem 10 Novembris minden kár nélkül békével. Szándékom ugjan a' lett volna hogy innen post insinuationem meae personae apud Professores¹ az Alumnianak reménségével mindgjárt mennyek Hálában s ott

¹ miután személyemet a professzorok jóindulatába ajánlottam

subsistállyak, de Kibedi Uramtól ugj lévén informatus, hogj lehetetlenség volna ezt az Alumniát Hálában administráltatni (a minthogj Papai Uramis tentalta volt ugjan de irritato conatu.)² pro 2do az Mltgos Urnakis irántam levele még eddig a Professorokhoz ide el nem érkezett, ez okokra nézve determináltam magamat arra, hogj a Télen itt maradgjak, és ha egjeb hasznát nem vennemis az itt valo Telelésnek (minthogj a Nemet nyelv nélkül peregrinalni igen nagj nyomorúság) avagj tsak a Nemet nyelvnek sedulo incumbalok a melly üdöt másuttis a magam költsége mellett annak Tanulására kellene forditanom, jobb hogj azt itt az Alumnia mellett töltssem el s annakutanna masutt nem kell az után kapdosnom. Ordine enim fac studeas sic bene doctus eris pluribus intentus minor est ad singula sensus.³ egjebiránt ittis igen hires Medicus vagjon edgy Bergen nevű, kitis meg eddig minthogj mind sokadalom volt ide jövetelemtől fogva nem Circumvenialhattam, de lészen gondom réája a mire Isten segít ejjel nappal rajta lészek.

A D. Baroti az Alumnia iránt valo Ordert meg sem várá addig le szaladott. nem tudom mi okon de talam ha bizonyos lehetett volna megis ide nem jött volna. Kibedi Uram ugjan jo szivel cedalta volna akarkinek recomendatusnak, a minthogy Hollandiara a nyáron felis ment volt tali conditione hogj ha ide ő kglme helyett Alumnus jő az Alumnia cedallyon annak, és ő kglme maradgjon a Franequerai Alumnian (mellyet már a Professorok ő kglmének hltro offeraltakis volt) ha pedig nem jő senki ugjan tsak viszsza jöjjön a Telre annak a Stipendiumnak ususára, a minthogj éppen *(abban)* abban az orában a melyben én ide jöttem viszsza is érkezett. és már itt a Telre meg maradott ő kglme ugjan Aszalai Uramatis a mint értem eleget cogalta hogj jöjjön le, de le nem jött, mi okon maga Lelke tudgja. Valoban nagj bizodalommal várt volna Kibedi Uram általam az Urtól költség iránt valami Consolatiot, most több testig lelkig 8 Aranyánál nintsen az Alumniát ha tsak éppen sordide élni nem akar itt el költi még a jövő Tavaszonnis ha tsak valamitske succursust nem veszen le nem mehet, emlité ő kglme hogj az M. Ur írása szerint vagj őt Aranya lett volna az Urnál Praeceptorია penze egjébbel edgyütt, bártsak azt hoztam volna fel, én örömet meg tselekettem volna ha valamit a dologban tuttam volna. A mint értettem meg Bandi Uramek a Lejdai Alumniát nem obtinealhattak, minthogj a Professorok azt akarják hogj Dési Uramek töltsék ki a három esztendőt. Papai Imre Uram ugjan ad Dirimendam litem & tollendam difficultatem.⁴ Papai Ferentz Uramhoz Angliában altal ment. quali successu nem tudom. En nem tudom némellyek a mi Deakink közzül miért Contemnallyak ezt az Alumniát mert itt bizony a ki akar eleget Tanulhat. tsak legjen diligens az életnek modg'ais sokkal könnyebb mint Hollandiában. A Magyar Országi Déákok edgy felől Contentim szollanak felölle, más felől pedig a ki erre jar mindenik tentallya inkább a mi beneficiumunkat, s hogj nem obtinealhattya azért megjen el. Ugj hiszem Bátyám Uram eddig Hazájában bé ment, gondolom az M. Uratis meg fogja udvar-

² megpróbálta ugyan, de nem járt eredménnyel

³ Tanulj ugyanis rendszeresen, így lehetsz tudóssá; a sokfelé kapkodó elme semmire sem elégséges

⁴ hogy elsimítsa a nézeteltérést és megoldja a problémát

lani, qui erit alter ego, quicquid ad Consolationem nostri, & mei sig nanter, a M. Ur ő kglme praesentiájában.⁵ tselekedhetnék az igen jó volna. Mikes *Uram* nem tudom el jövetelem után emlékezette a M. *Urnak* valamit írántam vagj nem, nem tudom, szeretnem tudni, an habebat aliquod pondus mihi data verba nec ne.⁶ Betlen Adam *Uramnak* Betsből írott levelemet accludaltam vala a M. *Urnak*. érthetette a M. Ur valamit ő Ngságától felöllem nem tudom. az *Urnak* ez íránt való informatiojat a többivel edgjüt alázatosan el várom. En a mikeppen hogj eddigis a Mltgos *Urnak* soha töllem elégge nem aestimalható gratiáját nagy mértékben tapasztaltam, s a mennyire dolgaimban *Isten* segedelme által ennyire secundalottam tulajdonithatom a Mltgos Ur mellettem való assistentiájának, ugj ennekutannais nagy bizodalommal azon gratiájában a Mltgos *Urnak* recomendalom minden dolgaimat, és kérem azonn nagy alázatossággal meltoztassek promotiomat concernalo dolgaimra ugj prospicialni⁷ tovabrais hogj ne tsak kezdete dolgaimnak hanem végeis lehessen örvendetes, és az Hazának használatos. enis A Meltosagos Ur hozzám meg mutatando gratiáját voltakeppen meg hálalni és vékony tehetségem szerint *Istenem* segedelme által evidentibus argumentis Compensalni igjekezem. Ertettem Kibédi *Uramtol* a Mltgos Ur levelének a Franequerai Professorok előtt való felix successusát az Alumnia íránt, valoban irigjlik a mint hallom a más Collegiumokból való Deakok kivált a Magyar Országiak. hogj mindenütt minékünk Enyediéknek succedal a dolog. Szeretnem a Mltgos *Urtol* informaltatni (hogjha engemet tovabra akar adhibealni ad implorandam stipem⁸ mint Papai *Uramat*.) mit kellyen in particulari tselekednem én tiszta szivel igjekezném promotealni. A Mltgos Ur levelét most kelleneé meg adnom Jablontzki *Uramnak* Berlinben vagj mikor innen Hálában megjek nem tudom ha haladásában periculum nem volna tsak el menetelemre hadnam, akkor egjébirántis el kell mennem Berlinben. A Mltgos Aszszonyt alázatosan köszöntvén Ajanlom *Istennek* oltalmában a Mltgos *Urat* egész Mltgos viragzo Uri Házával edgyütt. magamat pedig a M. *Vrnak* tapasztalt gratiájában és maradok.

A Mltgos *Urnak*

alázatos igaz Szolgája
Enyedi István
mpria.

Francofurti ad Oderam
17 9bris Anni 1716.

Leveleim directiojáról örömost akarnék a Mltgos *Urtol* informaltatni ha bizonyosabb processust talalnek. a mint eddig ugj eztis dirigaltam Teleki Pál *Uramhoz* nem tudom mint megjen meg.

A boritékon Teleki Sándor kezével: Factor Rudolphus Gosche Uratislaviensis, in Magno foro ad Lipsentionem in Medio

⁵ ki másik énem lesz, ha valamit a mi vigasztalásunkra, különösképp az enyémre a M. Ur ő kglme jelenlétében

⁶ vajon volt-e valami súlya a nekem adott szavának, vagy nem

⁷ előrehaladásommal kapcsolatos dolgaimra úgy gondot viselni

⁸ ösztöndíjkérésre alkalmazni

Odera-Frankfurt, 1717. február 5.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram kegyes Pátronusom.

Hogy Isten a' Mltgos Urat viragzo Uri Házával edgjütt sok esztendőkig valo jo egességben eltesse, és ez bé allott Ujj esztendőben Lelki Testi ujj aldásával bövségesen töltse bé szívem szerint kívánom.

Nem annyira mostani szükségem, mint a' Mltgos Urhoz valo szoross kötelességemnek Tenora hozván azt magával hogy a' Mltgos Urrol, és Uri Hazáról feledékeny ne légyek bátorítottam a' Mltgos Vrnak tsekély levelemmel hac vice alázatosan udvarlani, és talám neminéműképpen a' Mltgos Vr előtt feledékenységben mehetett emlékezetemetis tanquam Phoenicem alteram e mortuali pulvere resuscitalni,¹ kívánván hogy levelem légyen szerentsés, és talállya a' Mltgos Vrat viragzo Uri Házával edgjütt kívánatos jo egességben. En még elek a Mltgos Ur szolgálattýára Istene a ditsőség jo egességben. Szállásom Gazdám Gazdaszszonyom mind jo vagjon, de ételem s italomis resz szerint, nem artana ha jobb volna, én ugjan a Király convicturiumában eszem a több Deakokkal edgjütt, de a Titulusnak nem felel meg a Vitulus, non obstante hogy Kiralyé tsak edgj Erdélyi szegény Legény asztalávalis örömet el tserélnem. nem ok nélkül irta volt edgj ide fel bujdoso szegény Legény Magyar felölle ezt a Disticont: Regius ille quidem locus est, & Regia mensa, sed cibus in mensa Regius ille deest² egjebirant eszt nem panaszképpen irom, mert Istené a ditsőség még eddig minden etelekekhez jo gjomrom volt maskentis minthogj tudom hogj bujdoso vagjok könnyen adom magamat affele patientiara. és bár egész bujdosásomban tsak igj elhetnék, halát adnek az Istennek. En Mltgos Vr valoban nagj anxietasban vagyok, és busulok hogj sem Hazám, sem Anyám Aszszonyek felöl semmit nem erthetek. mar három holnapja el mult, miolta Hazámból senkitől levelet nem vehettem; Bátyám Uramis Betsben vagjone, vagj le ment Hazájában semmit felölle nem érthetek, itt mind a Novellakból mind privata relatiokból szomorúan ertettem vala, hogj Hazánkban 20 000 ezerig [!] valo Tatár be tsapván Brasso felöl igen nagj kart tött volna, ugj vane vagj nem, nem tudom bizonyon. valoban bánnám hogyha valahogy a Bátyám Vram Bétsi udvari köntöse Hazájában valo mentiben Tatár Lasnakká, vagj Ködmen né változnek vagj változott volna. *quod Deus avertat.*

En noha az Mltgos Urral valo literale Commerciumra tellyesseggel magamat méltatlannak esmerém, mindazonáltal alázatosan meg köszöntem volna ha vagj edgj levelet az Urnak hazámból valo el jövelemtől fogva vehettem volna, melyből mind a' Mltgos Ur Háza felöl mind pedig Hazám felöl valamit nyomozhattam volna, én ugjan ide valo jöveletem utannis az Urhoz valo kötelességemnek meg feleltem hac

¹ mint valami Főnixet haló poraiból feltámasztani

² Bizony, királyi ez a hely, királyi az asztal, de az asztalról hiányzik a királyi étek

in parte nem tudom vetteé az Ur innen levelemet avagj nem, abban itt valo maradasomnak okairol bővön a' Mltgos Urat informaltam vala. En itt sokaig nem mulatok, ha Istennek tettze az én szándekommal meg edgjezik circiter Aprilisben el megjek Hálába, kívánván mentul hamarebb scopusomhoz közelgetni, a valo ugjan hogj ittis alkalmas két Medicinae Doctor vagjon az edgjiket Bergennek hijjak a masikat Geliknek, sed quia Mundus opinione init,³ és az <jo> utaknak mivoltat gjakrabban veszett szokása szerint azzal a Criteriumal akarja demonstralni, comprobalni⁴ hogj másokis azon mentenek azért ne hogj masoktol gjakoraltatott utrol declinalván, másoknak irántam valo sinistra opiniora okot adgjak, igjekezem mentül hamarebb követni a masoktol gjakoraltatott utat. addig az idegi remenlem hogj az Alumniaban 60 Tallerig percipialhatok többet nem hiszem minthogj Kántoronkent administrallyak. 20 már Decemberben percipialtam, ebben a holnapbannis meg igen 20, mentemben pedig a 20 Berlinben kezemhez vehetem ugj reménlem. én mind várám az Urnak levelét ez iránt az Alumnia iránt, de meg eddig nem volt szerentsém hozzá, én ugjan még tovabrais várám, s örömetst ahoz tartanám magamat ha az Ur gratiája annyiban hozzam accedalna. Itt ugjan a Magjarok a stipendiariusok Disputalni szoktanak volna, de minthogj az Ephorus Holtzfus Vram meg holt nem fog töllem meg kívántatni, mellyet nemis bánok, mert mind az hogj extra Sphaeram esett volna, mind pedig költségemet meg randította volna. egjébiránt tsak a' betsületre nevezve jo szível meg tselekettem volna. En mind várám az én első Theoretica Anatomiamnak felix successusa⁵ felöl ha az Urtol Teleki Pal Uramtol valamit halhatok, szeretnem tudni qualem nacta fuerit successum illa rudis Empirica Anatomia,⁶ ha jól succedalt volna tartanám jo Omennek, interim elig hiszem. En Mltgos Vr minthogy a Házának mostani faciesit és statusát nem tudom magam dolgaimrol és szükségeimről (ne hogy talam a' Mltgos Urnak helytelen alkalmatlanságot szerezzek) hosszsazon nem irok minthogy ha nem irokis tudgja az Ur dolgaim ex omni parte mibe legyenek azért tovabrais alázatosan recomendalom a M Urnak Papai Uram meg Angliában vagjon, az Öttsének az el mult napokban vettem vala levelit, melybe írja hogj Papai Ferencz Uram Cantabrigiában ment volna. a pénz irant irtam volt levelet ö Kglmének a mint az Ur informalt volt. írja az öttse hogj el vette, és rövid üdön valasztis tészén réaja mellyet meg eddig nem vettem, kerem alázatosan a Mltgos Urat méltoztassek énnékem az Ur az iránt edgj kis Assignatiót levelében pro Testimonio includalni⁷ és el küldeni, mert ha Papai Urammal szembe lészekis, (mellyet Halaban gondolok) elig hiszem hogj in totum hitelt adgjon szomnak, azért pro meliori esse iterato⁸ alázatosan kerem az Urat ha lehet el ne mullýék. Kibédi Uram meg itt vagjon, mikor megjen le nem tudhatom a mint veszem eszre valami succursusotskat várna még onnan hazul. Ha a Mltgos Ur, minapi beszéde szerint Miklos Urfi iránt ide

³ de mivel a világ a vélemények alapján határoz

⁴ ismervvel akarja megmutatni, bizonyítani

⁵ elméleti anatómiának kedvező sikere

⁶ milyen sikert ért el az a kezdetleges gyakorlati anatómia

⁷ levelében bizonyítékképpen egy kis utalványt küldeni

⁸ a könnyebbség kedvéért ismételtén

fel gondolkozik a Nemet nyelvben meg jo idejen informaltassa az Ur, mert a nélkül bizony igen vekony az Experientia ugj látom. En ha Kibédi Uram le megjen vagj két arra valo könyvet fogok küldeni. melyeket magamis premalok szüntelen. A Mltgos Aszszont az Urfiakkal edgjütt köszöntvén alázatosan A'ánlom Istennek oltalmában a Mltgos Urat virágzó Uri Házával edgjütt magamat pedig a Mltgos Ur gratiájában és maradok

A Mltgos Groff Urnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István mpria.

Fracofurti ad Oderam
5. Febr. Anni 1717.

75.

Odera-Frankfurt, 1717. február 22.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Pátronusom!

Jollehet tsak nem régiben küldöttem a' Mltgos Urnak alázatos udvarlo levelemet, mindazonáltal vévén a' Mltgos Ur üdvezült Holtzfusz Vramnak szollo, Sub Dato 19 Septembris Anni praeteriti költ levelét, tartottam kötelességemnek ujjabban a' Mltgos Urnak alázatosan válaszolni. Nem gjőzők elegge tsudálkozni az Ur levelének olyan későn valo el érkezésén holott a' mint conjcialok annak a' levélnek meg Bétsben anticipálni kellett volna engemet, vagj leg alább el érni, most küldötte meg Alvintzi Uram s vettem az el mult Postánn éppen azon nap mellyen öt holnapja volt a levél expeditiojanak ~ 19 Febr. Alvintzi Uram ugjan menti magát hogj elébb el küldötte volna, de holt híré hallotta volt Holtzfusz Uramnak mellyet könnyen admittalok, és ugj hiszem hogy nem tsak Alvintzi Uramnal akadott volt meg a levél hanem még annakelőtteis. A Mltgos Ur irántam leveleben valo szives sollicitudojat alázatosan köszönöm: mellyet meg valaha Istenem segedelme által recompensalni kivanok, a levél ugjan későn érkezett, s nemis volt szükség hogj másnak meg adgjuk hanem Kibédi Urammal fel bontottuk mindazonáltal ugj hiszem hogj annak idejében irántam pro documento leszen a Mltgos Ur levele és fogis használni. most még senki nintsen Holtzfusz Uram helylet a ki dolgainkat procuralna, és a kinek meg mutatnunk kellett volna, mivel az edgjik Professor Becman Uram kiis mar Acheronticus senex halálos agjban fekszik, a másik pedig Strimesius, kiis majd hasonló öreg, es mar nemis lat, ne videatur provisionis seu Hungarorum Ephori honorem sibi vindicare¹

¹ nehogy úgy tűnjön, magának követeli a gondnokság vagy a magyarok felügyelője tisztét

nem örömet szoll a dolgunkhoz, egjebiránt ha az Aula demandalna jo szivel meg tselekedné, mostis erre nézve tsak magunk irtunk Berlinbe Jablontzki Uramnak hogj assistallyon Duram Uram előtt a pénznek el küldésében, mellyet mostani Cantorra percipialnunk kellene. igen volna szükségünk Holtzfusz Uram helyett a ki dolgunkra prospicialna de minthogj a mostani Professorok igen vének más Theologiae Professort várnak örömet Ifjat a' ki ne halna ki mindigjárt belölle. igen jo volna ha az Ur ez iránt vagj ide a Professoroknak vagj Dhuram Uramnak Berlinbe (a ki a pénzt administrallya és edgszersmind a Királynak Consiliarius) irna hogj demandalnak valakinek azt a Spartat, a melyről ugj hiszem Kibedi Vram bővebben a Mltgos Urat informalta. A mi az én statusomat illeti ugj hiszem a Mltgos Ur már sok rendbéli leveleimből világosan meg ertette, miért kellett itt edgj kevessegi stationat figálni, mert ha az Ur intentioja szerint az Alumniat Hálában fordithattam volna directe mentem volna Hálában. de nem lévén ki dolgomat agallya tentalni sem mertem minthogj a Mltgos Uram levelét is nem vehettem. En interim determinaltam arra magamat Scopusomnak egjenesebben valo el ereséért hogj Pünkösd előtt praeter propter edgj héttel innen el mennek és minthogj akkor lészen ideje edgjik Cantorra valo pénznek ki fogásának magam Berlinbe ki fogom és továbbrais az Ur elméje szerint Dhuram Vram előtt componalni igjekezem aliis etiam mediis adhibitis² hogj a mig Successorom jö az Alumniat usualhassam Hálában. melyre nézve igen alázatosan kerem a Mltgos Urat, méltostassék az Ur ez iránt magának Dhuram Uramnak mentül hamarebb pro sua prudentia efficaciter³ irni és a levelet Bétsen által Alvintzi Uram joakarattyából hozzám dirigalni had vinném magam meg Berlinbe Dhuram Uramnak nem art aztis fel tenni mennyire vagjok obligatus és mi forman extra Medicam facultatem az Ecclesiának. ugj hiszem non erit irritus labor.⁴ én valoban szívesen örvendesznek rajta mert aztis tapasztalom melly szaporán kél a pénz, ambar parce éllyen valaki, s aztis látom melly sok sumptus kivantatik Spartamnak exornálásához: si et mihi & aliis prodesse velim.⁵ edgy szoval hic pecunia est fere totus nervus studiorum. alioquin si nihil attuleris ibis Homere foras.⁶ iterato azért alazatosan kérem a' Mltgos Urat méltostassék ez iránt mentül hamarebb providealni és engemet consolalni. Dhuram Vram titulusát ha az Urnak ugj tettzik ezen tzedulára Frantziaul consignaltam. ha patenter küldhetné az Ur a levelet igen akarnám. had tudhatnam magamat continentiajahoz conformalni. Kibedi Uram meg itt vagjon lemenetele iránt még eddig bizonyosan nem determinalta magát. gondolom mindazonáltal hogy tova Canicula felé. Academicianknak statusa felöl irhatok a' Mltgos Urnak illyen változást 4ua Februarii estve 9 Déák kettő Theologus a többi Iurista három katonával a kortsomán oszve veszvén a Deakok a' Katonakat meg vagdalták sőt fegjvere-

² igyekszem elérni, más eszközöket is igénybe véve

³ bölcsességéhez illő hatékonysággal

⁴ mennyire vagyok lekötöztetett és mi formán az egyháznak az orvosi karon kívül. Ugj hiszem, nem lesz hiábavaló fáradság

⁵ ha használni szeretnék magamnak is, másoknak is

⁶ itt szinte kizárólag a pénz a tudományok lelke, anélkül, ha semmit se hozol, Homérosz, mehetsz kifelé.

ketis el vették azok a Várdára hirt advan réa jüttek a Deakokra mint-
edgj harmintzan vagj 40. s az ház ajtaját sok lövöldözéssel be rontották
s a Deakokat fogva a Várdára vitték kiketis másnap a Magnificus Rec-
tor intercessiojára Comendans⁷ ki botsattatott, a Királynak interim a
dolgot meg irván. honnanis Postan ujjabb parantsolatot veven 5ta ejus-
dem ettzaka mikor alunnának viratta felé, agjokban a Deakokat meg
fogattya. es mintedgj ötven muskotelyossal edgj Kisztrin nevü Varba
kisértette tsak gjalog és azolta szoross fogságba vadnak. most hallatik
hogj a Király inquiraltatni akar. a több Deakok ezen dolgot meg ertven
mindgjart nagj tumultussal conflualnak az Academia Auditoriumaban,
es concludallyak⁸ hogj hanemha valaki Huntzfut nevet akar viselni, kü-
lömben Professiora menni ne mereszellyen. mind addig mig az ACADE-
mianak satisfactio nem tétettetik azon tumultussal a Magnificusrais rea
menvén meg mondottak hogj hanemha az Academiáért a Professorok
satisfactiot elaboralnak külömben mind ide hadgják az Academiát az
olta sem Professio sem egjeb Academia Solennitas vagj Disputatio, vagj
Oratio nem volt tovabrá quid sit futurum Deus novit,⁹ most sokaladom
lévén tegnap convocalta volt a' Déákokat a Magnificus hogj a' Profes-
siokat frequentállyák nem tudom mi lesz belölle. Ezen változást most
ujjabban augealtak valami Erdelyi tsak nem regiben Vittembergából
jött szászok edgjik Szebeni masik Beszttertzei, kikis részegek lévén edgj
Unter Officért által vertek tsak tegnap előtt. es remensegis hozzája
nintsen. a' Szászok szoros fogságba vadnak. ennekis vege mi lesz a jo
Isten tudgja. azt bannyuk hogj magokat Magjaroknak mondgjak, s min-
denütt az az hire hogj Magjar verte által a' Katonát. egjebiránt igen
feslett erköltsü Legények voltak semmi Professiot nem jártak, mely sze-
rint azt se tudom mitsoda facultasbeli Déákok voltak, per tertias quar-
tas personas¹⁰ ugjan hallottam hogj Philosophusoknak tartottak mago-
kat s még pedig Epicureusoknak. kiknekis principiumok nem edgyezett
meg a Cartesius principiumával kinekis tsak edgj volt: Ego cogitans
existo,¹¹ ezeknek pedig három, Edere Bibere, Ludere. de hac nota¹² tu-
dom az itt valo szaszokat a Mltgos Urnak comendalni. Ezzel tsekely
és busito írásomrol a Mltgos Urat alázatosan követvén Ajánlom Isten-
nek oltalmaban a Mltgos Urat virágzo Uri Házával edgjütt, magamat
pedig a Mltgos Urnak sokszor tapasztalt gratiájában, és maradok

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
mpr

Francofurti ad Oderam
22 Febr. Anni 1717.

⁷ a nagyságos rektor közbenjárására a parancsnok

⁸ egymás hegyén-hátán özönlenek az egyetem előadótermébe és megállapod-
nak.

Odera-Frankfurt, 1717. április 8.

Méltóságos Groff Ur!
jo Uram kegyes Pátronusom.

Jollehet ugyan ezen Kibedi Uram le menetelének alkalmatosságával (minthogy az ő kglme Hazájában s annális inkább az Mltgos Urhoz való penetrálása ugj hiszem alkalmas üdöt complectal) sem magam privatumirol bővön, sem pedig egjebekről irnom nem itéltem alkalmatosnak (hagjván azt inkább Postara) mindazonáltal ne supinus negligere videar scribendi certam occasionem,¹ ha tsak rövidedennis tartottam kötelességemnek a' Mltóságos Urnak alázatosan udvarlani kívánván hogy levelem a Mltgos Urat talállya Mltgos Uri Házával edgyütt örvendetes állapotban valo jo egeességben. En Hazámbol valo ki jövetelem utan edgj néhány rendbeli leveleimet küldöttem a' Mltgos Urnak, mellyek miképpen penetralhattanak nem tudom, ugj hiszem azokból cum omnibus circumstantiis minden dolgaimat statusom iránt ki tanulhatta a Mltgos Ur. mellyek szerint én mind eddigis vartam volna a' Mltgos Urnak valami dispositioját es parantsolattyát irántam, minthogy mind eddig mind ennekutannais igjekezem a Mltóságos Ur dispositioja és beneplacituma szerint minden dolgaimat kormányozni. Innen valo el menetelem iránt a Posta beneficiuma által rövid üdön bizonyosabban informalom a Mltóságos Urat, de ugj hiszem levelem le érkezésénél magam elébb el mégjek Hálába. egjebiránt Tisz. Kibedi Uram mind az, mind egjebek iránt informalhattya a Mltgos Urat.

En a Mltgos Ur szavaiból praesagialván azt hogj az Urfinak Nemet nyelv tanulasra nagj szükségse lészen, pro ponendis primis fundamentis in illa lingua peregrina² küldöttem az Urfi számára T. Kibedi Uram által edgj Nemet, Déák nyelvei irott Grammaticat, és edgj Cellarius Manuale Vocabulariumat, mellyek kivált a Grammatica quantum luminis in lingua Germanica unicuique incipienti faenerentur. proprio et quidem magno commodo experialtam.³ elégge voltam curiosus benne hogj mas Grammaticatis szerezzek ad *Lingvam* Germanicam disceendam(!),⁴ de meg eddig ennél jobbat nem kaphattam. erreis nehezen tehettem szert, sem Baraszloban, sem Bétsben nem találtam. ittis nehezen. ha azért maga jövendőbeli peregrinatiojának az Urfi consulálni akar azt premallya sub manu ductore hasznát notabiliter fogja tapasztalni. Ezzel tsekély irásomról alázatosan követvén a Mltgos Urat Ajánlom Istennek oltalmában, Mltgos virágzo Uri Házával edgyütt, magamat pedig a Mltgos Ur gratiájában. maradván

¹ nehogy lustának tűnjek, amiért elhanyagolom az írásra kínálkozó biztos alkalmat

² hogy megszerezhesse az alapismereteket abban az idegen nyelvben

³ hogy bármely kezdő számára mennyire jól megvilágítja a német nyelv rendszerét, azt saját magamon tapasztaltam, mégpedig igen nagy haszonnal

⁴ a német nyelvtanuláshoz

A Mltgos Urnak

alázatos kiszolgálója
Enyedi István mp.

Francofurti ad Oderam
Die 8 Aprilis Anni
1717.

77.

Odera-Frankfurt, 1717. május 12.

Méltóságos Groff Ur
jó Uram Pátronusom!

Aszalai Uram le menetelének alkalmatosságával (minthogy csak hamar az ő kglme Hollandiából való le jövelete után indulnom kellett Halában) nem tudván egjébbel a' Mltgos Urnak kedveskedni, küldöttem edgj tsomotska tarka tzifra Dohányt. En ugjan minthogy sem edgjikkel sem masikkal nem élek nem igen tudom sem aestimalni, sem annalis inkább comparatiot közöttök Tenni. de ugj hiszem mindazáltal a mások relatiojából hogy nem rossz portéka, es minthogy ugj tudom hogy non dati sed dantis amore movemur,¹ ha kedve szerint való nem lézenis a M. Urnak nem fogja nékem szolgájanak improperalni; ha pediglen tudnám hogy az Urnál kedves leszen ha nem propter bonitatemis avagj csak propter raritatem jó szível többelis a Mltgos Urnak data occasione kedveskedni el nem mulatnám. Többet hac vice a Mltgos Urnak irni nem tartom szükségesnek minthogy ugj hiszem ezen levelem igen kesőre fog Erdély felé indulni, azért Isten Halaba viven onnan a Mltgos Urat bővebben tudositom. Ezzel Ajanlom Istennek oltalmában a Mltgos Urat magamat pedig a Mltgos Urnak tapasztalt gratiájában. maradván

A Mltgos Urnak

alázatos szolgálója
Enyedi István
mpr.

Francofurti ad Oderam
12 Maji Anni 1717.

¹ nem az adott dolognak, hanem az ajándékozó figyelmességének örülünk

Lipcse, 1717. október 9.

Méltóságos Groff Ur!
jo Uram Patronusom.

Hogy hosszas írással hac vice a Mltgos Urat terhellyem sem az dolog nem kívánja, sem pedig az idő es a sokadalmi alkalmatlanság nem engedi, mindazonáltal ne bonam occasionem ad praestandum officium meum sicco pede transire videar,¹ kötelességem szerint akartam avagj tsak a Mltgos Urnak alazatosan udvarlani melly hogj a Mltgos Urat örvendetes állapotban valo jo egészségben talallya szivesen kívánom. En ide Lipsiaban az Urnak Juniusban irott levelem szerint le jöttem vala varván kíváltképpen a' Mltgos Urnak valami parantsolo levelét, mellyet nem vehetvén. az Urtol még el jövelelem alkalmatosságával réam bizattatott dolgok iránt itt Lipsiaban nem tuttam mihez tartsam magamat. A mi az ide valo virag magokat illeti en mind a Gaspar Bozenében mind eg'eb derék kertekben az iránt elmentem, s tudakozottam de akarván az Urnak specialisabb parantsolattyat felölle venni. consultius aestimabam differre² eg'eb irántis most a Gaspar Bozen kertiben semmi elado magot nem talaltam. kerem azért alázatosan az Urat ha az Urnak kivantatik meltoztassék az Vr Postan praevie tudositani, es ha az Urnak ugj tettzik a jövő Sz. Györgj napi Lipsiai sokadalomkor az Ur parantsolattya szerint le küldöm, En ittis kérdeztem Pardutz bőröket párját ötven, 60, söt 100 Tallerrais réa tartyak. A mi az én statusomat illeti Isten kglmessegéből a' Liberalis asztalt Halaban egj holnapra oda valo menetelem utan obtinealtam. meddig birhatom a jo Isten tudja. Alberti Uramat a' betsületért én observalom de mindazonáltal Hoffman Uramatis nem praeterealom minthogy ha igazat szabad mondanom több hasznát veszem a' Hoffmán Uram Collegiumának. Ertettem szomoruan szegény Hazánk felöl mind a Pestisnek ujjabban valo el kezdődését mind pedig a' Tatárnak kegyetlen irruptioját, mellyek ha ugj vadnak tristia sane sunt doloris argumenta.³ En jo szível a Mltgos Urnak ide valo hirekkel kedveskednem, de minthogy most az egész ország intra limites Germaniae nagj tsendességben vagjon. es arrectis auribus varja Felseges Urunk Török ellen valo fegjverének tovaabrais boldog processusat nihil digni occurrit ad scribendum⁴ Irhatom azt ugjan a' Spanyol felöl hogy minden igaz ok nélkül a Tsaszar ellen hadat indított, s már Sardiniat élis foglalta melly hadakozásnak fomesének mondggjak a Papát mellyet noha a Papa tagad de a' dolgoknak circumstantiai testantur de veritate rei,⁵ inen a' mi Királyunkis küld in succursum Imperatoris a mint értettük 12. Regimentet Italiaba. A Musz-

¹ nehogy úgy lássam, mintha elmulasztanám a szolgálatteletre nyíló kedvező alkalmat

² tanácsosabbnak tartottam elhalasztani

³ bizony, szomorúak a fájdalom jelei

⁴ ... előrehaladását, semmi írásra érdemes nem történik

⁵ körülményei bizonyítják a dolog igazságát

ka Tzár az el mult hetenis itt volt Berlinben kit a' Király nagj pom-
paval, algju lövesekkel acceptalt, jött volt oda Hollandiából, ket ha-
rom napok mulatása után pedig el ment Dantzkára. én magam dol-
gaim iránt valo bővebb irással a Mltgos Urat hac vice nem terhelem.
minthogy varnám alázatosan eddig valo leveleimre valami válaszát
az Urnak igerete szerint. De caetero Ajánlom Istennek oltalmában a
Mltgos Urat, magamat pedig az Urnak tapasztalt gratiajában. ma-
radván

A Mltgos Urnak

alázatos szolgálja
Enyedi István
mpria.

Lipsiae 9 Octobris
Anni 1717.

79.

Halle, 1717. november 22.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

Lipsiából az Erdélyi kereskedő emberek által tsak nem régiben a
Mltgos Urnak küldött alázatos udvarlo levelemben plenarie mindenek-
ről genuina informatiot nem tehetvén,¹ bátorkottam ujjabban hac vice
mind a Mltgos Urnak alázatosan udvarlani, mind pedig magam dol-
gaim iránt a' Mltgos Urat informálni. En Lipsiaba a' sokadalomra le
mentem vala várván az Urnak hozzám valami parantsolo levelet, de
nem obtinealhatám. En meg vallom (nem mintha magamat a Mltgos
Vrral valo splendidum literarium commerciumra <magamat> meltonak
itelnem, hanem a Mltgos Vr leveleimre meg ígért valasz tétel iránt valo
gratiajat consideralvan []) nem tudom mire vélni hogj az Urnak egész
el jövetelemtől fogva Felfalusi Vram joakarattya által hozsam dirigált
leveletskéjénél többet nem vehettem mellybennis hoc erat praecipuum
hogj rövid üdön a Meltosagos Ur leveleimre valaszol, forgatom aztis
hogjha akaratom ellen valamiben a Mltgos Vrat offendalván azt deme-
realtam volna, de magamban ugj tettzik semmi notabilis vestigiumát
nem találom annakis, mindazonáltal nem tudom attol vagyóné hogj az
emberi veszett természet igen nehezen lephetik maga fogyatkozásának
meg esmérésere. avagj hogj rei veritas respondet opinioni, quicquid ta-
men id est quoniam errare humanum est² azis könnyen meg eshetett.
mindazonáltal eo non obstante kerem alázatosan a Mltgos Urat mel-
toztassek sok rendbeli leveleimre ha tsak rövidedennis valaszolni. Bá-

¹ nem szolgálhattam mindenről teljes, hű felvilágosítással

² a tények valósága megfelel a feltételezésnek, bármi legyen is az, minthogy
tévedni emberi dolog

tyám Vram Betsből szinten az el mult napokban küldé 150 Magyar forintot Szasz János Uram Fia ugjan Szasz Vram által, melynek száza Josika Vramtól, ötvene pedig az Urtol Teleki Pál Uramtól való collatioja Székely Adam Uramnak. A Bethlen Adam Vram igereti iránt mit remények nem tudom Bátyám Uram nem igen secure biztat iránta, bartsak edgj leveletskebeli választ obtinealhatnék ö Ngságától sok rendbeli leveleimre tartanám nyeresegnek, kivalt ha a válasz örvendetes volna. A Papai Vram iránt való Commisiojat a Mltgos Vrnak meg semmi reszből nem effectualhatám en haromszor is irtam Papai Vramnak az öttse beneficiuma által dirigalvan leveletemet ö kglmehez, de én meg eddig tsak választis ö kglmetől nem obtinealhattam, mi legyen oka nem tudom holott azt bizonnyal tudom hogj levelem meg ment ö kglmének Angliába. most interim de praesenti hol legyen ö kglme nem tudhatom semmit felölle nem hallottam. alázatosan meg szolgálnám az Vrnak hogj ha az Ur méltoztatnak az irant ujjabban tudositani hogj remenlyeké valamit felölle avagj nem. Ha az Istennek akarattya szándékkal meg edgjezik én a jövő nyáron Hollandiara igjekezem menni, holottis ha penzből meg nem fogjatkoznam akarnam Cursusomat tehetségem szerint perfectiora vinni addig pedig itt mulatván ha költségem annyira érkeznek én jo szivel edgj Dissertatiot defendalnék, kivált ha olyan szerentses lehetne vége mint a' Pápai Uramnak különben most miért költenék réája nem tudom holott mikor Gradust akarok venni (ha arrol gondolkodnom költségem meg engedne) ujjabban pro gradu disputalni kelletik, es most sumtus esset fere inutilis,³ mely iránt a Mltgos Vrnak opiniojat el várom alázatosan, kívánván magamat a Mltgos Vram dispositioja szerint rendelni. Felfalusi Uram innen Jénába mene nem biztatván magát az Hollandiara valo menetellel penze iránt, interim szandéka az hogj ha tsak latoulis a Tavasszal fel mennyen es ugj mennyen haza mely mikent eshetik meg, nem tudom, mert a' mennyi költsége vagjon eppen nem hiszem hogjha Hollandiara megjen egjéb szükséget velle bé érhesse. En ugjan a betsuletért inkább mint a haszonért Alberti Vramnál ket Collegiumot tartok Hoffmán Vramnális kettőt de az Hoffmán Vramnak sokkal több hasznát veszem, mint igen nagj experientiaju Embernek melyhez kepest ha azt a gratiajat demaerealhatnam Mltgos Vrnak hogj edgj leveletskejevel meg latogana [!] alázatosan meg szolgálnám. Alberti Vramnál Isten aldgja meg eleg nagj respectusom és confidentiam vagjon de mint hogj nem igen expertus Medicus in Practicis⁴ az iránt nem vagjok contentus, melyre nezve nemis örömet consulálom, nisi de Theoreticis.⁵ Jo szivel valami ujjsaggal alázatos kötelességem szerint kedveskednem a M. Vrnak sed plane nihil digni occurrit ad scribendum⁶ jollehet majd mindennap olvasom a novellakat. Interim irhatom azt a Mltgos Vrnak hogj szinten a heten declaraltatott Alberti Vram a Király Consiliariusanak. A Lutheranus Atyafiak az el mult napokban azt költöttek volt hogy a Király Lutheranussa lött volna, de semmi nincs benne, melyet azért irok hogj ha casu quo olyan hir odais el hatott volna, hitele ne legyen.

³ a költekezés szinte haszontalan

⁴ tapasztalt az orvosi gyakorlatban

⁵ nem örömet kérek tőle tanácsot, csak az elméletről

⁶ de végképp semmi írásra érdemes nem jut az eszembe

En Mltgos Ur jollehet mostani szomorú facieset Hazánkknak jól tudom mindazonáltal megis alázatosan kerem a Mltgos Urat a mennyiben lehet mint eddig úgy ennekutánnais énnékem assistálni a M. Ur méltóztassék, leven securres hogjha Isten eltet nem lészek a' M. Urnak haladatlan szolgálja nevezetesen kerem alázatosan a M. Vrat alkalmazatossága adatvan méltóztassek az Ur Bethlen Adam Vrammal az iránt az meg igert beneficium iránt beszelleni et si fieri possit⁷ veg választ venni, én mostis küldöttem ő Ngságának levelemet. De caetero Ajánlom Istennek oltalmában a Mltgs Urat M. viragzó Uri Hazával edgyütt magamat pedig a Mltgos Ur gratiajában maradván.

A Mltgos Groff Urnak

alázatos igaz szolgálja
Enyedi István
mpr.

Halae Saxonum 27 9bris
Anni 1717.

Remenlem a Mltgos Vram condonálni fogja hogj a Postara nézve a papirosnak kedvezek. mellyről alázatosan a Mltgos Urat követem, egjebiránt tudnam quomodo esset decorum.

80.

Halle, 1718. március 24.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jó Vram Patronusom.

A Mltgos Urhoz sok ízben küldött leveleimre való válaszolás iránt hosszas varakozásom után majd mintedgy desperalván, jollehet talám leveleimmel láttatom sok dolgai között terhere lenni a' Mltgos Urnak, mindazonáltal az én Mltgos Urhoz való alázatos és alhatatos kötelességemet a' priori potius quam aposteriori consideralvan ne amplius quoque hujus decori ac humillimi officii deesse videar,¹ ujjabban batorkottam a Mltgos Urnak tsekely levelem által alázatosan udvarlani kivanván levelem talállya a Mltgos Urat Mltgos viragzó Vri Házával edgyütt örvendetes állapotban való jó egészségben. kívánnam meg vallom szívesen ha mar valaha a' Mltgos Vr bujdoso szolgáljahoz azt az reflexiot mutatná, hogy válaszlására méltóztatna: mellyet ugjan ha nem obtinealhatokis hoc unum per consolationem mea[m] recolere sat erit praestitisse id nempe quod partium unarum esse existimavi.² En

⁷ és ha lehetséges

¹ inkább előbb, mint később megfontolván, nehogy olyan ember színében tünjek fel, aki elhanyagolja azt a tisztességet és a legalázatosabb kötelességet

² ha nem is részesülhettem benne, saját vigasztalásomra elég ezt az egyet meggondolni: mindenesetre azt hittem, megmarad egy olyan dolog, amiben még lehet részem

elek Istene a ditsőség a Mltgos Vr alázatos szolgálattára jó egeességben, mindazáltal nem ártana ha cum meliori contento, sed quia Finis conciliat mediis favorem kevesbe curalom³ csak az Isten arra segillyen hogy kivant tzelomat el érhessem és magamat masok szolgálattára hasznoson el keszithessem quod certe pro unico Voto habeo.⁴ En Mltgos Ur a mint elebbeni leveleimbennis arról emlékezetet töttem a nyaron ugjmint ad summum primis Augusti diebus⁵ Ha Isten valami akadályt előmbé nem vét Hollandiába megyek nevezetesen Le'daba melyre nezve irtam vala az Urnak hogy ha az Ur jóvallana a Disputatiót certo fine en tölle idegen nem volnék mert Isten kglmességéből annyira be lep-tem in Medicam facultatem hogy mernék pro exercitio edgj Disputatiót publice defendalni, omnibus computatis⁶ fel telik ad minus 30 Tallerba melly irant mit itel a Mltgos Ur varnam alázatosan hoc est certum hogy azon kívüli, pro Gradu Doctoris meg edgyszer de necesse disputalnom kell melyre nezve kéttzeri költséget mire vegyek nem tudom ad Es se non pertinet, sed saltem ad bene es se,⁷ ha ugyan olly szerentsés lehetnek hac in parte hogy mint Pápai Vram gratiat talalnek es valamit velle ott az hol meg othon létemben a' Mltgos Vrnak jelentet-tem prosperalhatnak, lubens facerem, de minthogy res est angusta domi⁸ meg vallom azt az költséget talam consultius esset ad obtinendam eruditionem solidam impendere⁹ a' minthogy az en Istenemtől bizony non ad vitam Splendidam¹⁰ mellyet most semminek állitok in peregrinatione mea hanem csak egyedül arra kívánnék bővebbetske költséget a mint vagyon 1mo hogy ne kelletnék idő nap előtt ante consummatam experientiam haza mennem 2do volna miből a Tudományért fizetnék nevezetesen valami ajjandekotskával Professorimat ad intimiorem erga me amicitiam et favorem perducere possem ut quae magis apud ipsos latent arcana perscrutari possem, dubiaque mea ipsis communicare liceret,¹¹ most ugan nem regiben kettőt edgj Medicinae s edgj Philosophiae Professorokat annyira demerealtam hogy cum fiducia ad ipsos aditus pateat¹² ez volna meg vallom fővebb scopusom, mert experialtam azt hogy ex tali privato Colloquio¹³ majd többet tanulnék mint az rend szerint valo Collegiumokban annalis inkább a kettőt conferralván, az az Philosophiae Professor kinek neve Christianus Wolffius igen nagy experientiaju ember ki felől sokan allittyak hogj hasonló Philosophus hozzája egész Germaniában nem volna, remenlem sok raritaso-

³ jobban mennének az ügyek, de mivel a kimenetel jóvá teszi a közbülsőket, a kedvezéssel nem törődöm

⁴ ami egyetlen kívánságom

⁵ legalább augusztus első napjaiban

⁶ gyakorlás kedvéért egy értekezést nyilvánosan megvédeni. Mindent össze-számolva

⁷ a létre nem tartozik, még kevésbé a jóléthez

⁸ szívesen tenném, de minthogy otthon szűkösen állnak a dolgok

⁹ okosabb volna teljes értékű képzettség megszerzésére fordítani

¹⁰ nem fényűző életmódra

¹¹ szívélyesebbé tehetném magam iránt, ami arra is jó volna, hogy jóindulatra hangolnám őket, így annál inkább kifürkészhessem titkos gondolataikat, és kétségeimet megtárgyalhatnám velük

¹² bizalommal felkereshetem őket

¹³ az ilyen magánbeszélgetésből

kat quae sane magni etiam sunt momenti¹⁴ tölle tanulhatok mellyekkel
 ujj hiszem jövendőbenn a Mltgos Urnakis ad contentum szolgálhatok.
 nevezetesen in Mathematicis Mechanicis, Hydraulicis, Phisicis, Hydro-
 staticis. En Mltgos Vram ujj hallottam hogj Lejdaban Philosophiae
 Studiosus nyerhetne beneficiumot ha azert a Mltgos Ur (a minthogj re-
 menlem) ott valo Professorokkal annyira esmeretes volna per commer-
 cium literale alázatosan meg szolgálnam ha azon az draga helyen va-
 lami beneficium iránt secundalhatna intentiomat, mindazaltal a mi az
 Urnak tettzik azt követem, es a mit az alkalmatosság magaval hoz, az
 ugjan meg valloim hogj rettent, hogj minden igen meg dragodott mi-
 vel mindenütt a' Tenger mellyékin az el mult Karatsonban egesz Tar-
 tomanyokat a' Tenger el borított, es irtozatos károkat tött. sőt a mi
 nagyobb mostanis közelebb másodszor nem kevesbe includalta azokat
 a helyeket egesz Falukat es városokat el töröltt sok hajokat el borított,
 a hol az emberek magokat salvaltakis haz hijjakon vagj fak tetején
 vagj éhel meg holtanak sokan, vagj tsak magok marattanak es minden
 javokat el vesztettek ember az elebbeni Karatsoni exundatioban ujj
 irjak hogy veszett el tobb 50000 nél az utolszoribann mennyi még nem
 tudjuk a Marhak Lovak es mindenfele barmok a hova a Viz ki tsapott
 mind el veszték mind kész buzajok es Gabonajok mind vetések mind
 el veszett most az utolszori exundatióról irjak a Novellaban edgj kis
 Varosotska felől melynek neve Meldorf, in Dithmarsia, hogy a viz husz
 ezer Tonna buzat vitt el, masunnan meg többet melly iránt meg valloim
 a dragasagtol félek. Elébbeni leveleimben mind Bethlen Adam, mind
 Szekely Adam Vram ő Ngsagok igeretek iránt bővön töttem az Urnak
 emlékezetet, mellyet ha most nem revocalokis a Mltgos Ur bizony jól
 tudgya quid sit nervus ut belli, ita et studiorum, et peregrinationis sci-
 licet pecunia¹⁵ és hogy ennekemis arra legyen szükségem ha szinte de
 praesenti nemis. de ha a kőrmomre ég késő akkor két fele kapnom. ugy
 a Mltgos Urnál közelebb levő collatiók irantis varnek valami conso-
 latiot, mert en Papai Vramnak híréti nem halloim varom azért a'
 Mltgos Ur consolatioval tellyes válaszát mellyet ha megis nem nyerhe-
 tek az üdöbol nem sokára ki kopom. Ezzel terhele írásomról a Mltgos
 Urat alázatosan követvén Ajanlom Istennek oltalmaban a Mltgos Urat
 viragzo Uri Hazaval edgyütt, magamat pedig a Mltgos Ur gratiajaban
 maradván alhatatosan

A Mltgos Groff Urnak

alázatos szolgálja
 Enyedi Istvan
 mpr

Halae Saxonum 24 Martj
 Anni 1718.

¹⁴ ritkaságokat, amelyek igen értékesek

¹⁵ mi lenne az éltető ereje mind a hadviselésnek, mind a tanulásnak és a tanul-
 mányútnak is, tudniillik a pénz

P. S. Kerem alázatosan a Mltgos Urat meltoztassek az Ur a Betlen Adam Uram ö Ngsága beneficiauma ugj a Besztetzei collacio irantis tudositani mit remenlhessek es sub quo fundamento indulhassak az oltso helyről es ajjandek aztal mellől az Hollandiai dragasagra.

81.

Halle, 1718. április 6.

Méltóságos Groff Vr!
nagy jo Vram Patronusom.

Ezen includalt Alberti Uram levelét im küldöm a Mltgos Urnak melly melle hogy magam hac vice sokat tégyek materiamis az irasra nem lévén szükségesek lenni nem itéltem minthogy tsak az el mult Postan levelemmel udvarlottam a Mltgos Urnak. addig azért bővebben irni a Mltgos Vrnak halasztom mig hamar időn Lipsiaban menvén a sokadalomra, ujjabb alkalmatossagot és edgjszersmind *materiat*is talállok az irásra. Alberti Uram a mint magatol ő kglmetől értém Papai Ferentz Uram iránt sollicitus hol legyen, en ugyan a mint edgnehany nappal ez előtt hozzam irott Öttse leveleből erthettem meg Angliaban vagy onoha aperte semmit ner [!] ir felőlle. Ezzel Ajanlom Istennek kegyes oltalmában a' Mltgos Urat Mtgos virágzo Uri Házával edgyütt, magamat pedig a Mgos Ur gratiajaban maradvan

A Mltgos Vrnak

alázatos szolgája
Enyedi Isvan,
mpria

Halae Saxonum 6 Aprilis 1718.

82.

Halle, 1718. augusztus 28.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

Hogy Isten a' Mltgos Urat bővséges Lelki Testi áldásával szeresse és egészeget életében Hazánkat sokaig örvendeztesse szivem szerint kívánom.

A Mltgos Ur Gernyeszegről sub Dato 10 Julij költ régen nagy kívánsággal várt levelét vettem alázatosson, rollam valo meg emlekezést a M. Urnak Uri gratiajának tovább continuatioja felől valo ígéretivel edgyütt. hasonló alázatossággal köszönöm. bizony dolog hogy

nem voltam sine omni solitudine hogy a M. Urnak olly sok üdö alatt levelét nem obtinealhattam, mindazonáltal találtam acquiescentiat Hazánkknak szomoru faciessiben, mellyet nem keves szomorúsággal ottan ottan hallunk nem tsak mi Haza fiai hanem az idegenek közzulis mind azok, *quorum* de meliori luto finxit praecordia Titan.¹ Isten szegény Hazánkknak sok nyomoruságot elegellye meg es kglmesen népét vigasztallya szivesen kivanom. Az en dolgom a Mltgos Urak előtt mi-ben legyen az Ur leveléből ertettem alázatoson. Isten sok jokkal aldgya meg az Urakat hozzám valo joteteményekert, s a' Mltgos Vratís eret-tem valo sollicitudojáért. A Josika Uramtól es Gr. Teleki Pal Vramtól conferalt más fel száz forintig valo beneficiumát Székely Adam Uramnak Batyam Uram által intacte el vettem, remenlem az irántis melly-ről a M. Ur mostani levelében emlékezik semmi hátramaradásom nem lészen, noha nagyobb compendiummal vehettem volna kezemhez az Lipsiaba jövo kereskedő emberek által mint Betsen által, hogyha azért casu quo a G. Teleki Pal Vram 50 és T. Mihály 20 forintyat mellyről az Ur emlekezik hogy még kezénel vagjon ezen levelem a M. Urnal talállya meltoztassek a Mltgos Ur vagj immediate valami esméretes fel jövo Deaknak kezibe adni. vagj edgj Vásárhellyi Kereskedő Lipsiaba fel jövo Emberre bizni. a Tavaszi Sz. Györgj napi sokadalomkor. mellyet irok azért <hogy> mert jollehet szandékozom vala a nyáron Hollandiába menni de praegnans okokra nezve (quarum enumerationem pagella haec non caperent)² még a jövo Télen itt mulatok halasztván Hollandiába valo menetelemet a jövo Tavaszra. circiter a Lipsiai sokadalom utánra principalis oka pedig itt valo maradasomnak ez: quia multa hic adhuc mihi supersunt agenda.³ nemis volna tanatsos hogy a melly uton és fundamentumon eddig valo Tudományomat epitettem mindenek-előtte edgj cursust végeznék annakelőtte masova mennék és magamat confundalnám, egjebirántis a melly privatum collegiumokat itt in praxi kezdettem az egész Telenn fognak duralni, mellyeket felbe hagyni karos volna. és felnék azon hogj a mit itt el hagjnek nem mindgjar találnam fel Hollandiába (mellyet nem ok nélkül irok) interim tsak a költségemmel érjem ott valo experienciárais lészen meg ha Isten eltet elég üdöm, mivel az haza valo menetellel nem örömet sietek. tsak subsistálhassak ide ki.

A Lejdai beneficium irant valo promtitudojat a Mltgos Urnak alá-zatoson köszönöm, melly iránt specialiter azt irhatom a Mltgos Urnak: hogy edgj betsületes Magjar Orszagi M. Doctor Tsuzi János Vram ki-nek Felesége Lejdai Belga Leány nem regiben Magjar Országról Hol-landia felé ezen menven által tudakoztam ő kglmétől annak az Bene-ficiumnak dögát miben legjen, és edgjszersmind biztamis reája hogy mennyen vegére ha bizhatnék e hozzá valaki nem Theologus ő kglme azt mondá vissza jötiben (szintén tsak az el mult heten menven itt vissza Magjar ország fele) hogj az iránt tellyes reménséggel lehetek, non obstante hogy ex Professo⁴ Theologiat nem tanulok. kivalt ha vala-ki lészen a ki recommendállyon, mellyre nézve így lévén a dolog alá-

¹ akiknek szívét jobb anyagból teremttette Titán

² melyeket nem lehet e lapon előszámlálni

³ mivel még sok tennivalóm van itt addig

⁴ nem akadály, hogy hivatásszerűen

zatosan meg szolgálnám hogy ha az Ur meltoztatnék pro sua prudentia irni nem egjébüve hanem oda az hol Pápai es Bandi Uramek számára a' Mltgos Ur valamit efficialt; majori cum particularitate⁵ nem tudositatom a Mlgos Urat, kerdezni Tsuzi Uramtol magamis el felejtettem kitsodák az Ephorusok interim in genere tudom azt hogy ugjan azok a kik a Pápai Uraméké ha azert a Mltgos Urnak <ugj> tettzenek jo volna annak elötte minekelötte innen el mégjek irni és a levelet hozzam dirigalni hadd mehetnék oda literis instructus. A Mlgos Ur reputatioját a mi illeti tudgja az Isten conscientiose irom hogj előttem hordozni el nem mulatom. és hogyha azt fogom latni quod sit res inpracticabilis semmit nem tentálok, carere enim certe malo quam impingere.⁶

Mit irjon a Mltgos Ur a' Disputálás iránt látom, és tsak a circumstantiak engedgjk én jo szivel meg tselekeszem de minthogy a jövő Tavaszig még itt maradok elébb a' Tavasznál felölle gondolkoznom nem szükség. Ha Hoffmán Uramnak a Mltgos Ur irna igen alazatosan meg szolgálnám a Mltgos Urnak Titulussát his inclusis im az Urnak el küldöttem.

A gratuita Mensát még eddig az Ephorusok joakarattyokból birtam noha a minapiban esztendeje a beneficiumnak ki telvén (minhogy extraneusnak a ki nem stricte Brandeburgiabol valo s annál is inkább peregrinus esztendőnél tovább nem adgjak) amovealni akartak ez két okra nézve: primo az Haza fiait erettünk peregrinusokért nem excludalhattyak, 2do quod primarium erat⁷ edgj hitván rossz ember kiis mintedgj Inspector az asztalnál és mindennap jelen vagyon az Ephorusoknak be arult, tsak ex pura opinione et innata malitia⁸ hogy a Magyaroknak elég pénzek volna és nem volna szükségek semmi beneficiumra, ez két okra nézve akarták az asztaltol removealni, de privatim az Ephorusokat convenialván és közönségesen a mi statusunkat bovebben meg beszélvén az Ephorusok convincalodtanak, s a beneficiumot prolongalták interim bizonyos Terminusát nem tudom, félek hogy ugjan tsak sokaig nem obtinealhatom, mivel ottan ottan vadnak expectansok. egjebirantis a' primarius Ephorus Schardius Uram ki Reformatus első Praedicator, a Magyaroknak nem eppen joakaroja mivel Baroti Uram le mentében kért volt tölle költsön 10 Tallert ennekelötte ket esztendővel s nem hogy meg küldötte volna de még azolta nemis irt, mellyre nézve minekünk itt nagy kart tött ő kglme, mivel azolta eppen nem akar a Magyaroknak szolgál- ni, ennekem azt a pénzt magamra kellett vallalnom hogj procuralom a' minthogy már két rendbennis irtam Barothi Uramnak, de választ nem vehetem. a M. Ur közönségesen betsületünknek és előmenetelünknek consulalna hogyha alkalmatossága adatván az Urnak Barothi Uramat adhortalna ad solvendum debitum,⁹ itt a' Beneficiumnak dolga egészszer. Schardius Uramtol függ minthogy Sperlette Uram (si verum dicere liceat)¹⁰ felette jámbor ember usque ad simplicitatem, és a mit Schardius Vram akar a lészen meg. igen jo volna azért hogyha a Mltgos Vr men-

⁵ nagyobb részletességgel

⁶ mert jobb elkerülni a bajt, mint belekeveredni

⁷ másodszor, ami a fontosabb volt

⁸ tiszta gyanúból és vele született rosszindulatból

⁹ biztatná, hogy fizesse meg tartozását

¹⁰ ha szabad megmondani az igazat

túl hamarebb ennek a Schardiusnak meltoztatnék irni, egjebirantis a Medica Facultáshoz Pap lévén igen jo affectioval vagyon, ugj hogj most közelebb ennekem mikor a beneficiumnak continuationját kertem azt mondotta: Nisi Medicinae studiosus esses certe *non* facerem.¹¹

A Mltgos Ur leveléből az Urfi szép profectusát ertem mellynek szívesen örülök, Isten továbbra is a' Mltgos Urnak örömet benne tellyesittse és Tudományt nevellye maga ditsőségére és közonséges jora: Ugj látám az Ur az Urfiat Papai Urammal ketten lelkünkre köti, engemet a mi illet az én szívem a Mltgos Urhoz és Mltgos Ur Hazához olly tiszta hogy maga az Ur szívem tisztaságának nagyobb gradusat nem kívánhatná, az M. Ur szolgálattyarais bizony kész dummodo vires et occasio serviendi gratitudinemque meam comprobandi ad sint¹² ugj hiszem talám az Ur magais benne nem ketelkedik. de kívánnam re potius, quam verbis phaleratis comprobálni.¹³ Az Urfi iránt valo elméjét Jablontzki Uramnak, én az Urnak bővön meg irtam volt, repetalnom talám nem szükség, hogyha az M. Ur tudositana mitsoda facultásban kívánom profectusát specialius irhatnek az Urnak felölle, ha lehet fel küldését admaturállyá az Ur hadd érhetne engemet ide fel és hadd instrualhatnám in rebus maxime necessariis¹⁴ kárát bizony nem vallaná a költség irántis compendiumot suppeditalnék hogy sokkal kevesebbel érné be peregrinatioját. mivel a jo oeconomia itt igen sokat használ hogy a pénz modo decenti kellyen, igen tanácsos volna azis hogyha edgj keveset a Nemet nyelvbén a M. Ur informáltatna, de kérem alázatosan a M. Urat tudositson engemet in particularibus hadd lehessen campusom a Mltgos Urnak valo szolgálatra. kárát az Ur bizony nem vallya, Ujságul irhatom az Urnak hogy a' Muszka Tzár (fiát) degradalt Fiát halálra sententziaztatvan mikor az Ifju Tzár előtt a sententziát el olvasták volna ijetteben meg holt. A Svecusnak a Danussal mostan valami navalis velitatioja volt, holottis a Sveciai Király magais jelen lévén meg sebesedett sebe a' karján vagjon.

Hosszas és Terhes írásomról követven alázatosan az Urat (mellyet hogj tselekszem tulajdonitsa az Ur sinceritasomnak: kívánnván hogy az Ur legjen plenarii informatus) Ajánlom Istennek kegjes oltalmában Mltgos Uri Házával edgjütt magamat pedig a M. Urnak sokszor tapasztalt gratiajában. maradván

A Mltgos Urnak alázatos igaz szolgálja

Enyedi István
mpr.

Halae Saxonum 28 Aug.
1718.

Ezen Ajtai Uramnak szollo levelet (mellyet küld ő kglmének az ide valo Gazdájának fia kivel Angliában edgjütt peregrinalt) remomendalom alázatosan a Mltgos Urnak.

¹¹ csak akkor fogom megcsinálni, ha orvostudományt fogsz tanulni

¹² amíg csak erőm és alkalmam lesz a szolgálattételre és hálám bizonyítására

¹³ inkább cselekedettel bizonyítani, mint szépen hangzó szavakkal

¹⁴ felkészíthetném a legszükségesebb dolgokban

Halle, 1719. január 16.

Halae Sax. 16 Januar.
1719.

Méltóságos Groff Ur!
jo Uram Patronusom

Hogy Isten a' Mltgos Urat virágzo Uri Házával edgyütt ez be állott uj esztendőben bővséges Lelki Testi uj áldásával szeresse és többek-reis virraszsa Hazanak és Hazanknak örvendetes állapottyában szívesen kívánom.

Nem régiben bővön irtam vala a' Mltgos Urnak mindenekről mostan azért hogy sokkal az Urat terhellyem helyyesnek lenni nem itélem. En a' Telre meg itt maradék Hálában a' nyáron pedig ha a jo Isten segít Hollandiába megyek. de elébb innen indulni nem szandékozom hanem circiter in initio Mensis Augusti,¹ minthogy a Canicula ottan circiter három holnapig durál² jobb hogj itt az alattis frequentiabán legyek. Irtam vala a' Mltgos Urnak az itt valo libera Mensa iránt miben légjen, en azt még eddig birom, és nem kétlem hogy ha a' Mltgos Ur edgj leveletskét Schardius Uramnak írni méltoztatnék mind addig birhatnám mig itt mulatok, mellyre alázatosson kérem az Urat hogyha lehet meltoztassék az Ur ebben assistalni igen jól esnék hogyha publico quasi nomine közönségesen hozzánk valo jo akarattyoknak meg köszönéséről is valamit az Ur emlékeznék. En szívesen várnám Mltgos Ur az alkalmatosságot hogy az Urfi iránt a' Mltgos Urnak valamit szolgálhatnék melly rajtam elis nem mulnék hogyha az Urfi ide fel érne engemet. Fül hegygyel hallottam hogy az Ur Teleki Josef Uramis az Urfiat fel akarná küldeni, igazé vagy nem nem tudom.

Az ide fel valo dolkoknak (!) faciesséről ezeket irhatom a' Mltgos Urnak. Az Sveciai Király Norvegiában edgj Friderich stadtnévu vár alatt el esett, mellyet ostromoltatván, által lőttek s meg holt. már Sveciában a Successio iránt nem kitsiny Tumultus vagyon mivel három részre szakadtanak a Praetendensek 1mo. Az Holsatiai Dux praetendallya a' Successiot 2do edgj Hassiai Fejedelems kinek Felesége (Ulrica) a meg holt Sveciai Királlyal edgj Testvér volt. ellenben pedig az Ország statusi több Királyt nem akarnak szenvedni, hanem az regi Aristocraticum Regimennek formáját akarják introducalni.³ Siciliabannis Melazzo Vár alatt az Hispaniai Királynak Fő Generalissa (kinek neve volt Marquis de Lede) el esett melly a Spanyol Királynak nem kitsiny kár annalis inkább minthogy ellensége igen szaporodik mivel nem tsak az Angliai Király a Tsaszar részről hadat denunciált ellene sőt az Galliai Regensis azont akarja tselekedni, kiis az Hispaniai Királynak meg izente hogy az

¹ körülbelül augusztus hó elején

² a nyár ottan körülbelül három hónapig tart

³ arisztokrata uralom formáját akarják bevezetni

melly 36 Millioval (Philippus) a Galliai Koronának ados vagy küldgje meg, vagy ha azt nem akarja tselekedni maga edgj Armadával utanna megjen a mint az hire vagyon destináltis már a Regens a jövő Campaniara 80 gyalog, és 20 Lovas regimenteket mellyre nézve nem tudom Philippus mit gondol quod toties ipsi oblatam pacem non amplectitur⁴ Kőzelebb úgy halljuk vala hogy Philippus halálos ágjban fekünnék de szinten ma ujjabban ugj olvasám hogj jobban vagyon interim ebben az ágjában Testamentumot tött mellyben a' Feleségét declaralta Regensnek, Alberonit pedig Suppremus Ministernek mellette. Galliaban nem mindeneknek tettik hogj a Regens Philippus ellen hadat denuncialni akar, melly okra nézve sokan conspiraltanak voltis ellene kivált az meg holt Királynak exhaereditalt naturalis Fiai,⁵ de a conspiratio detegaltatott es sokan meg fogattattanak. Az Angliai Praetendenst a Papa Romaban tartya, kiis most meg akart hazasodni akarván venni edgj Lengjel Sebetski nevű Fejedelem leányát de a Tsaszár in gratiam Regis Angliae⁶ nem akarja engedni hanem mikor az a desponsalt Fejedelem Aszszony Slesiából Italia felé titkon Barát köntösben Tyrolison által ment volna arestaltatta. Ezzel a' Mltgos Aszszonyt az Urfiakkal edgjütt alázatoson köszöntvén ajánlom Istennek oltalmában a' Mltgos Urat, magamat pedig len a Mltgos tapasztalt gratiajában maradván

A Mltgos Urnak a

alázatos igaz szolgája
Enyedi István

iterato alázatoson kérem az Urat a Schardiusnak valo irasrol ne felejtkezzen el az Ur.

84.

Halle, 1719. április 30.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Patronusom.

Noha félek hogy talám Ngságodnak gyakori levelem által molestiat inkább mint kedvességet causalog, mindazonáltal mind a Ngságodhoz valo alázatos kötelességem obligalvan, mind pedig már szintén közelgető szükségem kényszeritven im ujjabban levelem által alázatoson udvarlok Ngságodnak, kívánván hogy levelem talállya Ngságodat Mltgos Uri Házával edgyütt örvendetes állapotban. Engemet a' mi illet Ngságod alázatos szolgálattya meg élek. Istené a ditsőség jo egységben. egyéb iránt nem kevésse tartok az majdon ream következő sükségtől hanem ha a' Ngságtok gratiaja a meg igert Succursus iránt fog accedálni. fel

⁴ hogy az annyiszor felkínált békét nem fogadja el

⁵ az örökségből kizárt természetes fiai

⁶ az angol király kedvéért

tettem vala magamban hogy most a Tavaszon disputállyak és az mostani Lipsiai Sokadalomkor menő Déákok vagj Kereskedő Emberek által vélle udvarollyak Ngságtoknak (a minthogy Disputatiom készennis vagyon) de nem merem aval a' költséggel magamat biztatni mely réa meg kívantatik mig Ngságtoktól valami Succursust vehetek, kérem azért igen alazatosan Ngsagodat emlekeztek meg Ngságod rollam szolgáljarol és meltoztassék Ngságod modot keresni abban hogy a' Ngsagod igereti irant mentül hamarébb consolatiot vehessek. és Academiaián való cursusomat a Ngságtok jövendőbeli alázatos szolgálattyara hasznoson végezhessem. jól tudom ugjan Ngságos Uram Hazánknek mostani szomorú faciessét (mellyen nem kevésse szomorkodomis) de mindazonáltal talám ugj hiszem nem pracludaltattanak Ngságod előtt minden utak és modok ugj hogy ennekem Ngságod igereti szerint illy szűksegemben consolatiot ne nyujthasson. melyhez képest Ngságod válaszát mentül hamarébb el várom. Kevés ujsaggal udvarolhatok most innen fellyül Ngságodnak interim azt irhatom hogy az Sveciai uj Királyné Ulrica kinek Ura Reformatus Hassiai Fejedelem Sveciában edgj néhány Fő Embereket meg öletett a kik az meg holt Királynak azokra a sok hadakozásokra tanátsot és okot szolgáltatattanak melyhez kepest most Sveciának igen tsendes statusa kezdett lenni az uj Király alatt. A Frantziának a Spanyol ellen nagy hadi apparatusa vagjon a Tsaszar résziről ugj az Anglusnakis meg válik a nyaron hogyha Philippus solus omnibus illis par erit.¹ Az Angliai Praetendens most Madritba vagjon a Spanyol Királynál és az az hire hogy Angliára akarna ütni armata manu. de ha leszszis valami benne igen vékony successust remenlhet Angliában egjebet hanem hogy a Jacobistak között ujjabb tumultust indithat kik mostis szokások szerint mindenkor tumultualodnak az el mult napokbannis a Király Menye Londinumban az uttzan Hintoban menvén edgj mérges Papista a Jacobus reszin való azt mondgja a Fejedelem Aszszonynak hogj mit kevelykedik olly igen mert meg lehet ugjan hogy Nemet orszagon edgj Fejedelem Aszszony legyen de Angliában többet nem ér mint edgj Foldozo Vargának Felesege. Az embert ugjan meg fogták de nem tudom mi léssen belőlle. A Novellák hozzák hogy Galliában rettenetes nagj tsattogással tűz szállott volna le az égből és három falut egészszen meg emésztett ugj hogj az emberek elig salvalhatták magokat. Az Aszszonyt ő Ngságát mint nagy jó Patronámat alazatosan köszöntvén ajánlom a jó Istennek oltalmában Ngságodat Mltgos Uri Házával edgjütt és maradok

Ngságodnak

alázatos igaz szolgálja
Enyedi István
mpr.

Halae Magdeb. 30 April.
1719.

¹ Fülöp egyedül egyenrangú lesz-e mindezekkel

P. S.: Alberti Uram a M. Ur levelét vette igen betsüllettel és edgyzersmind az Urat officiose köszönti.

Papai Uram talám még Angliában vagyon bizonyosan nemis Tudom, valoban kívánnam ő kglmét le menetele előtt latni

Az én Ötsém Enyedi János ide fel jöni szandekozik mellyhez kepest si modus supersit meltoztassék a Mltgos Ur vagj a Lejdai vagy a Francofurtumi Alumnia irant nekie succurralni, mivel a jövő Tavaszra mindenik helyen vacánsok lesznek, kivált ha a Lejdait lehetne obtinealni, Papai Uram vagj Bandi Uram helyett jobb volna, én el merem mondani hogy edgjenek jobb helyre nem esnék mint oda, mert valósággal bene moratus jambor Istenfélő Legény iterato kerem alazatosan az Urat rolla ne legyen az Ur hac in parte feledékeny.

Hoffmán Uramnak Titulusa ez.

Excellentissimo Viro Domino Friderico Hoffmanno M. Doctori ejusdemque Facultatis in Academia Fridericiana Professori Publ. ordinario Potentissimi Regis Borussiae Consiliario Aulico &c. &c.

Schardius Uram Titullusa

Plurimum Reverendo atque Excellentissimo Friderico Schardio Ecclesiae Reformatae Halensis Pastori Primario &c. ez a ki egjedül az asztali beneficiumbol masok felett dispensal azért bizony volna szükségem hogy ha a' Mltgos Ur mentül hamarebb hozzája irna, a szegény üdvözült Urnak Bethlen Miklos Uramnak volt véle literale commerciuma, a minthogy tollemis küldött volt ő Ngsga hozzája levelet.

A borítékon Teleki Sándor kezével: Fridericus Hoffmán Fridericus Schardius Uramek Titulussi ebben vadnak.

85.

Halle, 1719. szeptember 1.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Pátronusom.

Jollehet sok rendbeli leveleimre ugj látom az Urtol választ meg eddig nem vehettem, mindazonáltal az én Mltgos Urhoz valo alázatos kötelességem mindenkor in eodem gradu én nállam florealván¹ im ujjabban levelem által batorkodtam az Urnak alázatosan udvarlani kívánván hogy levelem a Mltgos Urat talállya reménségem felett valo örvendetes állapotban. Valoban szomoruán hallom szegény Hazánknek szomoru faciesét, vaj ha már Isten itéletét meg elégelvén jobb időkre virrasztana.

En a Mltgos Ur intimatiojából 28dik Augusti itt Hálában De Medicina Hippocratis mechanica disputalék² Hoffmán Uram alatt, Disputatiomat dedicaltam a Mltgos Guberniumnak az Ur tettzése szerint, feli-

¹ énnálam ugyanabban a kedvező állapotban lévén

² a hippokratészi gyakorlati orvostudományról tartottam vitát

cem me dicerem hogyha valami respectusa és kedvessége ő Ngságok előtt lenne. Az Exemplaroknak küldese iránt igen sollicitus vagjok im mostan ezen levelemmel edgjütt Bétsbe küldöttem Bátyám Uram kezében edgj néhányat hogy ő kglme Erdélybe mentül hamarébb küldgje el mivel itt olyan remenségben vagjunk hogy Erdélyből a' Pestis miatt edgj Kereskedő Emberis nem fog jöni Lipsiaba, interim arra az alkalmatos-sagrais in omnem eventum fogok Exemplarokat tartani és vagj Felfalusi Uramtol ha haza mégjen, vagj Szász Déákoktol el küldöm, dirigalván vagj a Mltgos Ur vagj Teleki Pál Uram kezében im a Mltgos Gubernatornak ő Excellenciajanak szollo levelemet his inclusis alázatosan recommendalom az Urnak oda szollo vagj tartozo Disputatiokkal edgjütt, írja vala ugjan az Ur hogy egj Instantiatis annectallyak de én tudgja az Isten általlom, annális inkább (mint) hogy mar edgjszer otthon létebmen ő Ngságoknak instaltam volt. én ugj hiszem hogy ha Instantiat(is) nem irokis ha tsak valami inclinatioval lésznek ő Ngságok hozzám, által láttyák ő Ngságok azt a mit én Instantiaival Solicitalnék én interim a Mltgos Guberniumnakis irtam edgj magamat insinualo levelet de nem eppen instantia format melyet a' többivel edgjütt bizok a Batyám Uram kezébe hogj ő kglme mentül hamarébb az Urnak kezébe juttassa, ő kglme mi képpen fogja expedialni nem tudom. A Disputatiokra minde-nikre fel irtam kit hová designaltam, levelet mindenik mellé a sietség miatt nem irhattam talám nemis szükség. En Mltgos Ur a jövő heten indulok Isten kglmességéből Hollandiaba honnannis első Postán a Mltgos Urat mind magam dolgaim felől mind egjéb dolgoknak faciesséről bővön tudositani el nem mulatom. Ezzel hirtelen valo írásomrol alázatosan követvén a Mltgos Urat ajánlom az Ur Istennek kegjes gondviselésében virágzo Uri Hazával edgjütt maradván

A Mltgos Urnak

alazatos igaz szolgálja
Enyedi István
mp.

Halae 1 7bris
1719.

az igen siető és rendeletlen írásrol alázatosson követem a Mltgos Urat. En mindeneknek az Urak kozzül a kikhez valami relatiom volt Exemplarokat küldöttem.

A M. Gubernatornak szollo levelet ebben nem includalhatván a' parte kellett expedialnom már meg valik Bátyám Vram mikeppen promote-allya a melly Exemplarok az Ur kezében mennek alázatosan recommendalom az Urnak.

Leiden, 1719. december 6.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Pátronusom.

Isten segedelme által primis Octobris diebus minden kar és veszedelem nélkül ide érkezvén Lejdaba, im alázatos kötelességem szerint innennis udvarlok tsekély levelemmel a Mltgos Urnak, melly hogy a' Mltgos Urat egész virágzo Uri Házával edgjütt örvendetes állapotban talállya szivesen kívánom. En noha az Ur levelét felette ritkán látom; mindazonáltal tulajdonítván azt inkább a Hazának szomoru faciesének mint rollam valo feledékenységének az Ur gratiájában nem kételkedem, hogyha mégis az Urnak (már közelgetvén peregrinationnak terminussa) onnan alol remenlhető succursus iránt mentül hamarébb valami vigasztalo válaszát vehetnem, több hozzám valo jo tetemennyei közzé számálván alázatosson meg szolgálnám az Urnak, mivel a remenségnek ideje töllem majd el telik, és az sok expensa ottan ottan az Haza menetelre emlékeztet, re infecta pedig haza menni nulla esset consolatio. Gradus vétel felölis kellene gondolkoznom mellyre tellyességgel el nem erkezik költségem hanemha az igeretben levő beneficiumot kezemhez vehetem ő Ngságoktól. Kérem azért alázatosson az Urat meltoztassek az Ur énnékem mentül hamarébb olyan választ küldeni (si sit modus in rebus)¹ melly szerint intezhessem, vagy ide fel valo maradasomnak, vagj le menetelemnek Terminussát, nehogy vagy ide fel valo subsistentiara továbbis fundusom leven a le menetellel praecipitallyam magamat, vagy ellenben a remenség mellett tovább várakozván, és az expensatis az szerint morderalvan meg tsalatkozzam cum magna rerum mearum confusione.² Az én Hálai Disputatioim miképpen juthattanak az Urak kezében ugj a Mltgos Guberniumis mitsoda elmével acceptalta nagyon kívánnék valamit felölle érteni, ha mit a' Mltgos Ur hac in parte az én consolatiomra tselekedhetik, tellyes bizodalommal vagyok, hogy nem fogja negligálni. En az ide valo jöveletelemet meg nem bantam noha telelni ezekben a nyári belga házakban valoban sanyaru egjebirántis minden két s három olyan draga mint Hálában, de annak valoban örülök hogy azt fel találtam a mit itt kerestem. Boerhave Uram Tudománnya és tanitasa a Medicinában mindenek előtt ad stuporem vagjon, ha költségem elégséges volna nem tsak ezt a Telét hanem a következőtis nem szannám érette itt el tölteni, lévén egjéb irántis igen jo alkalmatosság in Facultate Medica, mellyis causallya azt hogy ez az Academia minden felől ide szijja a Medicinae Studiosusokat. En Papai Ferentz Uramat itt találam de esmet vissza ment Angliában a mint ő kglme mondá a Tavaszon igjekezik le menni. az öttse ő kglmének Basileaba ment telelni

Az ide fel valo dolgoknak faciesse iránt egjéb ujsággal nem udvarolhatok az Urnak, hanem hogy a Palatinus Elector az Hejdelbergai Reformatum Templomot az el mult nyáron a' Reformatusoktól el vette,

¹ ha van középút a dolgokban

² dolgaim súlyos kárára

mellyet hogy az Angliai Borussiai Királyoknak item az Belgiumi Ordoknak intercessiojara restituiálni³ nem akart a Prussiai Király is a maga ditióban kezdette el foglaltatni a Pápista Templomokat, mellyet mind az Angliai Király, mind az Hollandiai Ordok szinten ugj tselekesznek, hogy annál inkább az Electort a Templomok vissza adására inducalhassak a Westphalia pacificationnak ereje szerint. A Tsászárnak ez az Elector dolga nem tettzik sőt edgj nehányszor dehortalta hogy desistallyon a Reformatusokat haborgatni, eo tamen non obstante az Elector cedálni nem akarja,⁴ tovább mi lészen belőlle Isten tudgja. A Spanyolnak Siciliában dolga roszszul foly, mellyhez kepest most örömet acceptalna azokat a bekessegnek punctumit a Tsaszarral, mellyeket eddig meg vetett. Az Angliai Király a napokban mene itt által Angliába Hannoverából jo szerentseje volt hogy a Tengeren által szaladhatott mivel mindgjárt által érkezése után nagy szélvesz tamadott mellyben sok hajokis vesztene el. A Muszka Tzár igen erőssen készül a Svecus ellen, nem akar velle meg békélleni mellyre nevezte a Prussiai Király designalt a Sveciai Királyne segittségere 30 000 embert, ugj az Hasso Casselanus Fejedelems, 18 000 (ez) az Angliai Király is hasonloképpen. A Danussal interim a Svecusnak hat holnapig valo armistitiuma vagjon. Kivánnék az Urfi fel jövele felől valamit erteni annalis inkább, itt fenn létemben az Ur szándékát ha miben lehetne secundálni hac in parte.⁵ A Mltgos Aszszonyt az Urfiakkal és Kis Aszszonyokkal edgjütt alázatosson köszöntvén Ajanlom az Ur Istennek kegjes gondviselésében a Mltgos Urat viragzo Uri Házával edgjütt, magamat pedig a Mltgos Urnak tapasztalt gratiájában maradván

A Mltgos Urnak

alázatos szolgája
Enyedi István
mp.

Lugduni Batavorum
6. Decembris 1719.

A Sveciai Királyne Ulrica Ferjét Fridericust Sveciai Királynak determináltak, kit a jövő Holmiai gyűlésen instellalniis fognak.

87.

Leiden, 1720. október 25.

Méltóságos Groff Uri
nagy jo Vram Patronusom.

Sáros Berkeszről sub Dato 18 Apr. költ levelét a' Mltgos Urnak 8va Julii Roterodamban mikor szinten Angliai hajora akarnek ülni vettem igen alázatosan a Pápai Uramnak szollo acclusával edgyütt, melly-

³ továbbá a belgiumi Rendek közbelépésére visszaállítani

⁴ mivel mégsem akadályozza meg, a választófejedelem nem akar engedni

⁵ e részben előmozdítani

ből a' mint a' Mltgos Urnak egész Uri Házával edgjűtt valo életét örömmel úgy az Urnak lovastol valo meg esését, s abból valo nyavalyáját ertettem szomorúan, melyre nézveis ha modom lett volna benne kívántam volna alazatos kötelességem szerint válaszolatomat admaturalni, de tudgja az Isten modom benne mind eddigis nem volt, mivel szinten negy holnapok alatt Angliában és Galliában peregrináltam, és utamban alkalmatosságom nem volt hogy az Urnak nyavalyája iránt collato cum aliis consilio¹ (a mint maga az Ur kívánnya) felelhessek. remenlem azért hogy ebben valo kesedelmemet a Mltgos Ur Condonalni fogja. persvasus leven quod nihil mihi sit antiquius quam devotam meam erga Illustritatem vestram gratitudinem evidentibus argumentis contestari.² Papai Uramnak az Ur levelét Londinumban magam meg attam: ő kglme egességére nezve jól vagjon. egjeb dolgaira nezve mint legjen ugj vélem hogy maga bővön az Urnak meg irta, mikor indullyon ő kglme haza felé ugj látom magais semmi bizonyost felőlle nem tud Isten kglmességeből ide vissza érkezvén bekességesen az Ur nyavalyája iránt Boerhave Urammal (kiis nem tsak Hollandiában hanem egészsz Európában cum stupore propter eruditionem medicam³ mindenektől tsudaltatik) conferáltam, ő kglme kívánta volna a nyavalyának bővebben valo descriptiojót secundum omnes circumstantias,⁴ mindazonaltal a mint értheti bizonyoson gjogjulasát reménli a nyavalya régi a mint az Ur irja, a levelis későre jött kezemhez a válaszólassalis szukséges keppen kesnem kellett, melyhez kepest az alatt a nyavalya sokat változhatott mindazonaltal ha meg praeter propter abban a statusban ezen levelem talállya az Urat nem alabb valoban im Boerhave Uram intimatiojaból küldöttem az Urnak his inclusis edgj praescriptiot melyből az Ur minden három ora alatt vegjen bé melegen edgj két tsésztskével es continuallya edgj ideig mig valami effectumat érzi, e felett az Ur nyaka tsigolya:at ottan ottan kenesse. e felett valami violentiatol avagj diaetaban valo excessustol pro prudentia⁵ őrizze magát, ez után mint erezze az Ur magát cum omni circumstantia engemet informalni meltoztassék, nevezetesen akarnám tudni hogyha pőkötté az Ur vért es mennyit, s meddig. A Mltgos Ur irántam levelében contestált sollicitudojót sumtus iránt alázatosan köszönöm. Angliában létemben Pápai Uram szerzett számomra költsön 150 Nemet forintot, melyetis nagjobb részint Galliában el költöttem kérem alazatosan a Mltgos Urat méltóztassék az Ur engemet informalni annak a pénznek refusioja iránt ha lehet ugj hogy az Ur levele erjen itt Hollandiában, mivel én itt a jövő húsvétnál tovább mulatni nem akarok ha Isten segét Halán és Lipsián által haza felé szándékozom, Ars enim longa, vita brevis.⁶ En minthogy a Lipsiai Tavasz Sokadalomkor Lipsiában szándékozom lenni ha Isten számomra az alatt valami pénzt az Ur industriája által parantsolna ottis

¹ másokkal is tanácskozával

² el fogja nézni, lévén meggyőződve róla, hogy semmi sem fontosabb nekem, mint az, hogy Kiválóságod iránti tiszteletteljes hálámat nyilvánvaló bizonyítékokkal tanúsíthassam

³ az orvostudományban való képzettsége iránti bámulattal

⁴ leírását, tekintettel az összes körülményre

⁵ sérüléstől vagy a diétában való túlzástól körültekintően

⁶ A tudomány ugyanis hosszú, az élet rövid.

kezemhez vehetném (ha külömben nem lehetne) a kereskedő emberek által. itt a mint lehet el töltöm a telet ha ados maradok lészen modom benne hogy Lipsiából transponallyam. Nem tudom a' Mltgos Vram szandeka az Urfi iránt mint secundalodik. kívánnék valamit felőlle érteni, mivel én a mint egjebekben ugj ebbenis vékony tehetségem szerint szivesen kívánnám hogjha valamit szolgálhatnak tsak az Ur méltotassék parantsolni. Irhatom tsekély ujságul a' Mltgos Vrnak, hogy Galliaban a mostani Regensnek terhes juguma és tsudalatos regimennye miatt sok tumultus kezdett lenni sok helyyeken. Ugjan itt a Constitutio Unigenitus iránt valo régi controversiais meg mind eddig dural, mellyis sok vissza vonást causalt Galliaban e felett edgj résziben Gallianak a Pestisis igen dural, nevezetesen Massiliaban (melly a tenger mellett vagjon Olasz ország felől) holottis már eddig tobben holtak meg ötven ezernél, naponkent hová tovább mind tovább serpal az országban, noha a vigyazás igen nagy. Az Angliai Király meg Hannoverában vagy on de rövid nap vissza megyen Angliába. A Muszkának a Svecussal valami navalis velitatioja volt mellyben a Muszka ket tengeri Hajoját a Svecusnak el nyerte. Ezzel ajanlom a Mltgos Urat Istennek kegjes gondviselésében magamat pedig a Mltgos Ur gratiajában maradvan

A Mltgos Vrnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
mpria

Lugduni Batavor
25 Octobris
1720.

A Mltgos Aszszonyt ugj az Urfiakatis a' kis Aszszonnyal edgjütt alazatosan köszöntöm.

Az Urfi Bethlen Imre Vram ő Ngsága Londinumban létemben oda erkezek bekessegesen, noha a tengeren valo hankodas miatt beteg volt edgjnehány nap, abbol meg gjogjulván az en Galliába valo menetelemkor olyan szandékkal vala hogy ad summum ket hét mulva vissza mennyen Hollandian által Béts fele, már annak kilentz hete el mult hogj ő Ngságát el hagjtam. melly üdő alatt en ide vissza jöttem Hollandiába, még az Urfi oda vagjon mi okon mulasson illy sokáig nem tudom. felek hogj valami szerentsétlenség esett rajta. quod Deus avertat.

Egy a leveleket átfogó papírcsík - Teleki Sándor kezével: Enyedi István Ur Nemet orszagi levelei. Signatum 1721-22 Junii Gernjeszeg.

Más kézzel: ... tani oda valo jöveteliről ... römmel kívánnék, mivel ... lebczet vetett, el tsudalko ...

A papírcsík másik oldalán ugyanezen kéz: ... hogj ezen levelnek meg írásárais erőtelen voltam, ... ásként magam udvarlottam volna most az ... ofnak Ajjánlom ezzel a Meltosgos ...

Bécs, 1721. július 2.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Vram Patronusom.

A Mltgos Groff Ur sub Dato 11 Februarii költ levelét ultimis April. diebus vettem Hálában alázatosson mellyre valo válasz tételemet ex causis *praegnantibus* mind eddig halasztottam. ide pedig post varias rerum mearum vicissitudines¹ Isten segedelme által 30 Junii érkezvén békével, im első Postán kötelességem szerint bátorkodom a M. Urnak levelemmel udvarlani, melly hogj a Mltgos Urat örvendetes állapotban talállya szivesen kivanom. Ugj látom hogj a M. Ur engemet feledékenységgel accusal. ha talám feledékenynek lenni láttatomis, de revera az én Mltgos Urhoz valo devotiom és gratitudom soha meg nem lankad. a minthogj eddigis ha szinten mindenkor nem exeralhattam, de tacite magamban annyira fovealtam, hogj magamat nullo modo accusalhatom.² Ertvén a' Mltgos Ur tavaly nyári leveléből loval valo el esését, s abból következtett nyavalyáját communicato cum aliis Doctoribus consilio³ orvosságot az Urnak irtam vala fideliter, ugj ea occasione egjéb occurrentiakrolis⁴ a Mltgos Urat tudositottam vala. levelemet a mint látom az Ur vagj nem vette tellyességgel, vagj ha vetteis későre. A Mltgos Miklos Urfirol én mind eddigis feledekeny bizony nem voltam, sed occasio defuit quominus meam devotionem contestari potuerim.⁵ accedal hogj az Uris in particulari énnékem az Urfi felől semmit nem parancsolt. interim az Urnak az iránt a dolog iránt ezt irhatom: Az Urfinak két uttya vagjon mellyen ide valo peregrinatiojat s experientiáját prosequahassa.⁶ vagj tudniillik mint Deak az Universitasokon. vagj valami Király udvarában qua Nobilis vel Comes aulicus.⁷ Az Universitason valo lakásra ha tsak ugj akarnais subsistalni az Urfi mint Nobilis, és nem Comes, ha tsak abjecte magat viselni nem akarná kellene ad minus minden esztendőre ezer Német forint, az Academiai között pedig a' mint mászszeris meg irtam volt az Urnak mindenek felett az Hálajt commendalhatom. egjéb particularitasokrol Felfalusi Uramis az Urat informalhattya jobban talám mint én per literas. A mi az másik conditiot illeti az Urfinak (ha kedve vagjon az ollyan állapothoz) jobbat nem találtam mint a Lengjel Király Udvara, kiis noha Papista mindazonáltal a Protestansokatis summa cum generositate et gratia Regia amplectallya,⁸ nevezetesen a' Magjarokat igen szereti, mellyhez kepest expresse tsak ezen dologert a' király lako helyébe Dresdába el mentem

¹ dolgaim mindenféle hányattatása után

² nem is adhattam tanújelét, de csendben magamban annyit foglalkoztam a gondolattal, hogy magamat semmi módon nem vádolhatom

³ megtanácskozván más orvosokkal is

⁴ abból az alkalomból egyéb folyó ügyekről is

⁵ hanem alkalom nem volt rá, hogy tiszteletemet nyilváníthattam volna.

⁶ tanulmányútját s tapasztalatszerző körútját végbevihesse

⁷ mint nemes vagy udvari ember

⁸ a legnagyobb nemeslelkűséggel és királyi jóindulattal felkarolja

és a hol illet magamat insinualvan az Udvarban végére mentem hogj ha lehetné ott az Urfinak pro caractere illendő accomodatioja:⁹ melyre is nevezetesen az Udvari secretariustol ugj értettem hogj a Király (azt) örömetst acceptálná az Urfiat, ha szintén a Királlyal azon dolog iránt nem szollottis. Accommodatioja pedig az Urfinak lehetne az Edel Knabok között, itt fizetéseis lenne az Urfinak valami, a mellett minden féle Urfiat illető dolgokra a' Király maga költségen taníttatná; ugjmint nyelvekre, Mathesisre Tanczolásra, Kardoskodásra, Lovaglásra. etc. ezen kívül a Mltgos Uris ha tsak keves költséggel minden esztendőnként succuralhatná, mely sokra nem menne. Ha az Urfi magát jól viselné és tettezenek abból az állapotból akár in militaribus, akár in aulicis promovealtatnék.¹⁰ Ezen dolgot a' Mltgos Ur igj értvén méltotassék engemet az Ur per primam postam mindjart tudositani, hogj ha vagjoné az Urnak ehez kedve vagj nintsen. ha vagjon, levén nékem edgj jo barátam Magjar fi a Dresdai Udvarban a mint az Ur fogja parantsolni a dolgot nagyobb tökellestességre viszem. En Sz. Mihály napig itt mulatok ha az alatt az Ur az Urfiat el készítvén csak edgj két meg bizott szolgájával Betsig el küldené én ad demonstrandam meam gratitudinem¹¹ kész volnék az Urfiat vissza kísérni Dresdaba és ott helyben allitvan leg alabb a jövő télen mintedgj Ephorus tanítani és gondgjat viselni a mint leg jobban tudnam. Ha edgj inas innen az Urfiat velem edgjütt késérné egjeb nem kellene. Deliberallyon azért az Ur és resolvallya magát mentül hamarébb, hadd légjen alkalmatosságom az Urnak valo szolgálatra, én mindent veghez viszek valamit industriammal, eszemmel es experientiammal fel erhetek. Apro difficultasok az Urat ne impediallyak ugj az üdőnek rövid volta, mivel a' Kereskedő emberek által Lipsiaba (mellyis tsak 10 mér föld Dresdahoz) minden esztendőben azt küldhet az Ur a mit akar. En az Urnak hogj a Lengjel Király Udvarát masoké felett commendalom oka ez: A Prus-siai Királynak semmi udvara nintsen, ott senki nem accommodaltathatik ugj az Angliai Királynak is nintsen, sőt ha volnais igen meszsze vagjon és a communicatio mind per literas mind egjéb keppen igen nehéz. a Sveciai és Daniai Királyokrol szollanom nemis szükség, ugj masokrolis ha az Ur prudentiaja szerint pensitallya itt pedig a' Lengjel Királynal léven Német országnak szivében leszen, a Német nyelvet jól excolalhattyá melyre az Urfinak mindeneknel leg nagyobb szüksége vagjon. 2do a Commercium könnyű. 3tio. A Betsi Udvaris nem offendaltatik per duplicem rationem.¹² edgj szoval ha ilyen udvarba kívánnya az Ur adni ennél in specie jobbat nem tudok. En Mltgos Ur minden költségemből ki fogjtam itt partim hitelben partim Isten nevében élek, elig verekedhettem ide. valoban volna szükségem a pénz magra, melyet míg valahonnan nem veszek vagj költsőn vagj más keppen innen le nem mehetek, kérem alázatosson az Urat méltotassék az Ur a Mltgos Guberniumnak discretioja iránt gratiose tött ígeretét a mennyibe lehet mostani Ország gyulése alkalmatosságával az én consola-

⁹ rangjához illő bánásmódja

¹⁰ akár katonai. akár udvari pályán előrehaladhatna

¹¹ hálám kifejezéséül

¹² nem sértődik meg két okból

tiomra secundalni, ingratus bizony semmiképpen nem lések. Irtam volt az Urnak hogy Pápai Vramtol kertem volt költsön 200 Magjar forintot az Ur dispositioja szerint, válaszát az iránt az adosság iránt az Urnak nem láttam. interea hatod nappal Hollandiából valo el jövetelem előtt vévém Pápai Vramnak levelét, melyben az említett pénznek restitutio:at felette sollicitalta, én azt nemis reménlvén hogy Hollandiában kellessék kész pénzül le tenni olyan állapotban nem voltam hogy meg fizethessem. mindazonáltal betsületemnekis akarván consularni magam dolgaimnak detrimentumával felét le tettem, felével meg ados vagyok, honnan refundalhassam modot benne nem látok, hanemha az Hazából valami consolatiot vészek vagj az Ur más képpen disponál felölle. kérem azért alázatosson az Urat méltoztassék ez irant énnékem irni miképpen refundaltathassek az a pénz Papai Uramnak, kinekis dolga Angliában miképpen légyen ugj tudom maga az Urnak meg irta, azt tudom hogy le indulásának terminussában még magais semmi bizonyost nem tud. Többet irhatnék ezen dolog felöl sed propter praegnantis rationes¹³ el halgatom mig Isten az Urral szembe juttat. Az Urfit Bethlen Imre Uramat ő Ngságát ide minden órán várjuk Angliából, hiszszükis hogj sokáig nem késik. A Mltgos Familianak váratlan szomorú <fa> metamorphosisat szívesen condolealom, kívánom Isten az Urakat hathatoson vigasztallja. A Mltgos Aszszonyt az Urfiakkal és Kis Aszszonnyal edgjütt köszöntven alázatosson ajánlom Istennek kegyes gondviselesében a Mltgos Urat magamat pedig a Mltgos Ur tapasztalt gratiájában maradván.

A Mltgos Urnak

alázatos szolgája
Enyedi István

Bécs 2 Julii
1721.

Két darabból álló levelemről a Mltgos Urat követem alázatosan, mivel nem hittem hogy irasom ennyire terjedgjen.

A Bethlen Adam Vram ő Ngsága gratiájának a mint latom vége vagjon, és ahoz valo biztamba Doctoralis gradust ambialtam Hálában s a Diplomát ki nem válthattam 35 Tallerral maradtam érette adossá, melyet valoban banok. Bátyám Vramtol költsőnoznék valami pénzt de felette enervalta magát semmi pénze nintsen. quid ergo restat consilii?¹⁴

¹⁴ milyen tanácsra várhatok tehát?

¹³ de fontos okok miatt

Bécs, 1721. július 19.

Méltóságos Groff Ur!
nagy jo Uram Pátronusom.

Isten segedelme által ide érkezvén békével mindgjjart első Postán ugymint 2da Julii csekély levelem által alázatosan udvarlottam vala a' Mltgos Urnak, mellyis miképpen juthatott a' Mltgos Ur kezében nem tudom. im mostis ex superabundanti félvén levelemnek tévelyedésétől ujjabban az Urnak alázatosan udvarlani mérészelek. A Mltgos Teleki Miklos Urfi felől másik levelemben le tött opiniomat ittis rövideden repetalom Vagy Academiára küldi az Ur az Urfiat, és ugj tartya leg alábbis mint edgj nemes Déákat, ha maga characterét, propter sump-tuum compendium divulgálni nem akarja, quod facere me iudice neque esset plane consultum.¹ Academiát mindenek felett bona fide nem commendalhatok edgjetis ugy, mint az Hálait, költség kivált ha Praeceptort tartana az Ur az Urfi mellett meg kívántatnék leg alábbis ezer Német forint esztendeig. Vagy ha az Mltgos Ur kevesebb költséggel akar hozzá jutni és nem dedignallya adgja az Urfiat valamelly Király udvarába, pro hoc scopo mindenek felett jovalhatom az Urnak praegnans okokra nézve a Lengyel Király Udvarát, a mellybennis az Urfinak lenne mindenekben olyan accommodatioja, mint Groff Mikes Urfinak itt a Császár udvarában. Sőt a mitsoda generositassu ember a' Lengyel Király és a' micsoda jo affectioval vagyon a Magyarokhoz egyéb promotiotis reménlhetne az Urfi ha magát jól viselné, mellyeket micsoda fundamentomból iriak a Mltgos Urnak. a' másik levelemből az Ur meg láthatta, mellynek vételéről és maga ez iránt valo resolutio-járól hogy a Mltgos Ur mentől hamarébb tudossittson az Urat alázatosan kérem. hadd lehessen alkalmatosságom az Urhoz valo alázatos devotiomnak contestatiojara. A magam dolgait a mi illeti: in quacunque partem sors acciderit,² leg alább Sz. Mihály napig itt mulatok a Medica Praxis kedvéért, sőt ha költségem volna továbbis mulatni hasznosnak itélném, de mostis partim hitelben, partim Isten nevében élek. Papai Uramnakis 100 Magyar forinttal maradtam adossá, melly hanem ha a Mltgos Ur meltoztatik valami utat mutatni nem tudom mikeppen fizetődik meg, melyről is elébbeni levelemben irván az Urnak bővségesen várom az Urnak válaszát alázatosan. a mikoronnis ha a' Mltgos Ur vagy vásárlásban vagy egjébben parancsolni méltkoztatik igjekezem a Mltgos Urhoz valo alázatos devotiomat evidentibus argumentis contestalni,³ a' minthogy magamat a Mltgos Ur gratiájában alázatosan recommendalván maradokis

¹ ha nem akar a költségek megtakarítása miatt rangjának nem megfelelően élni, ami véleményem szerint egyáltalán nem volna tanácsos

² bárhogy is alakul sorsom

³ tiszteletemet nyilvánvaló bizonyítékkal kifejezni

A Mltgos Urnak

alázatos szolgálja
Enyedi István
mpria

Bécs 19 Julii
1721.

Angliában létemben offeraltam magamat Papai Uramnak hogy az Ur ő kglmenel lévő portékáit magammal le hozom, de ő kegyelme ottan ottan maga le jövetelétis reménlvén, halasztotta maga le jövetelének alkalmatosságára. hogy azért ebben a Mltgos Urnak nem szolgálhattam culpa mea non factum est.⁴

90.

Bécs, 1721. augusztus 23.

Méltóságos Groff Ur!
jo Uram Patronusom

A Mltgos Groff Ur 28 Julii Kolosvárról datalt levelét 10dik Currentis vettem alázatosan, mellyre noha válaszolom superfluum, mindazonáltal alázatos devotiomnak contestatiojara Bátyám Uram válaszoló levelehez adjungalom ujjabban ezen udvarlo levelemet, melly hogy a' Mltgos Urat örvendetes állapotban talállya est quod cordicibus opto.¹ Micsoda sollicitudoval légyen a' Mltgos Ur meg mostanis méltatlan szolgálja iránt leveléből látom, mellynek effectumara hogy a jo Isten a Mltgos Urat segellye, engemet pedig sok rendbéli Uri gratiájának voltaképpen valo meg hálálására alkalmatossá tégyen szívesen kívánom. Ugy látom hogy az Urfi irant valo Projectumom a Mltgos Urnál helyet nem talált, légyen ugy a mint a Mltgos Urnak tettzik. interim én azt tudom hogy a Lengyel Király Udvarában több a Lutheranus mint a Papista s ugj tettzik hogy az Urfiat ratione Religionis nem felthettem volna. továbbra ezen dolog irant a Mltgos Ur micsoda resolutioval légyen nem tudom, én csak azon kérem alázatosan az Urat, hogy ha engemet a Mltgos Ur ezen materiában valo szolgálatra valamiben capaxnak ítél, parancsolni meltoztassék, officio meo humilimo nunquam deero.² Az Lejdabol küldött Recipem irant valo ítéletet az Urnak látom, hogy azt, és nem elevenebbet irtam volt suo tempore Isten az Urral szembe juttatván (mellyet szívesen kívánok) okát adom. A szegény D. Fogarasi Uram statusat cum summa commiseratione et stupore³ értetem Isten consolallya ő kegyelmét hathatosan kívánom. a mint látom s hallom az ide valo emberek között kevés a reménség, interim Bátyám

⁴ nem az én hibából történt

¹ ez az, amit teljes szívemből kívánok

² legalázatosabb szolgálattal mindig rendelkezésére fogok állni

³ állapotát a legnagyobb szánakozással és csodálkozással

Uram bővebben fog ezen materia iránt a Mltgos Urnak irni, kiis ugj tudom hogy pénz nélkül többet szolgált volna mint Tarczali Uram pénzért, kinekis a' mint ex certissimis documentis ki tanultam csak arra vagjon gondgja hogy a fizetést el végye egjebre semmit nem hajt, fiat male vel bene.⁴ nemis tudom miként lehetne edgj olyan ember in hac gravi materia capax Agens⁵ a ki edgj Instantia Memorialistis magátol nem tud concipialni. ezt irom a Mltgos Urnak ex debito candore, kérem alázatosan az Urat aequi bonique consulat, s fordittsa az Ur maga hasznárais. Itt Isten kegyelmességéből edgjik Reformatum Membrumais az Erdélyi Cancellarianak még eddig Papistává nem lőtt, sőt bizonyoson tudom hogy még nemis vacillal. A Mltgos Aszszonyt alázatosan köszöntvén ajánlom az Ur Istennek kegyes gondviselésében az Urat Mltgos virágzo Uri házával edgjütt, magamat pedig a' Mltgos Urnak tapasztalt gratiajában maradván

A Mltgos Urnak

alázatos igaz szolgája
Enyedi István
ms.

Bécs 23 Augusti
1721.

Az egyik borítékon Teleki Sándor kezével: Enyedi Uraimék Bécsi majd csak utobbi levelekhez valok. 1721 11. 8bris.

⁴ legyen jól vagy rosszul

⁵ ebben a súlyos dologban alkalmas ügyintézés